AĞUSTOS'85/6

100 TL (KDV dahil)

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

ERDAL İNÖNÜ:

"TÜM SOL DÜŞÜNCELERİN ÖZGÜRCE ÖRGÜTLENEBİLMESİ SOSYAL DEMOKRATLARIN ÖNCELİKLİ İSTEKLERİNDENDİR..."

AYDIN GÜVEN GÜRKAN:

"KİTLELERİN SAVUNULMASI İÇİN TÜM GÜÇBİRLİKLERİNE AÇIĞIZ..."

GÜN

Sahibi: **Sami Alptekin**
Yazı İşleri Sorumlusu: **İdris Lütfü Melek**
İdari İşler Sorumlusu: **Mustafa Karakuş**
Yönetim adresi: 856. Sokak Nurhan No: 3/502. A Konak İzmir
İstanbul Temsilcisi: **Taner Renda**
Molla Fenari Sk. Nadir Han K:5 Cağaloğlu-İstanbul
Ankara Temsilcisi **Cemil Turan**
Dizgi: Beyhan Ajans
Baskı: Numune Basımevi, Cağaloğlu
Dağıtım: Etkin (İstanbul, Ankara, İzmir)
Gaz. Mec. Ben. Sat.Koop. (Ege Bölgesi)
İstanbul, Ankara, İzmir dışı abone: Yıllık 1000 lira/Yurt dışı 25 DM/Yurt dışı tek sayı 2.5 DM
İlan: İç sayfalar, tam sayfa 40.000 lira.

AZİZ NESİN'E ULUSLARARASI NÜKLEER SİLAHSIZLANMA İÇİN SANATÇILAR BİRLİĞİNDEN ÇAĞRI

Uluslararası Nükleer Silahsızlanma İçin Sanatçılar Birliği (PAND)' nin Finlandiya şubesi, dünyaca ünlü sanatçılara imzalamaları için bir çağrı gönderdi.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı sonuç belgesinin Helsinki'de imzalanmasının 10. yıldönümü nedeniyle hazırlanan çağrı, ülkemizden de yazar Aziz Nesin'e gönderildi.

Çağrı metnine ek olarak gönderilen bir yazıda ise 1 Ağustos 1985' in Helsinki sonuç Belgesi'nin 33 Avrupa ülkesiyle ABD ve Kanada tarafından imzalanmasının 10. yılını doldurmasına dikkat çekilerek, Avrupa işbirliği ve güvenliği bakımından sanatın önemini vurguladı.

Amerikalı sanatçı Herry Belafonte'nin başkanı olduğu PAND'ın hiçbir politik bağlantısı yok.

Çağrıyı imzalayanlar arasında Herry Belafonte, Sovyet ozanı Yevgeni Yevtuşenko, ünlü sinema yönetmeni Ingmar Bergman, yazar Claude Simon, Federal Alman Günther Grass ve Finlandiyalı çizer Tapio Wirkkala bulunuyor.

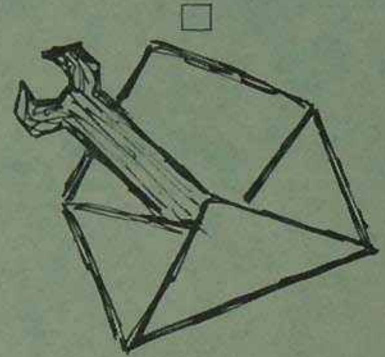
Çağrı metni ise şöyle:

"Avrupa son on yılda önemli çatışmalara sahne olmamıştır, ancak bu dünya içinde çok kısa bir süredir. Bir nükleer savaş sonunda yalnızca otlar ve fare türündeki ilkel yaratıklar sağ kalabilecektir. Büyük karşıtlıkların süregeldiği bir dünyada, açlarla toklar, işsizlerle aşırı çalışmadan ötürü gerilim içinde olanlar yanyana yaşıyor. İnsanlara hâlâ ırklarından, dil ya da inançlarından ötürü eziyet ediliyor. İşkence ise hâlâ bir gerçek olarak yaşıyor. Toplu kıyımlar sürüyor ve türlü hastalıkların boy gösterdiği bir dünyadayız. Ancak bunlardan biri gerçekten öldürücü: Çekirdeksel Silahların Tehdidi ve Silahlanma Yarışı.

İşte bu hastalığa karşı, sanatın iyileştirici gücünü savunuyoruz. Sanat, ırk, dil, politik görüş ayrımı gözetmeksizin her insanda varolanı dile getirir. Sanat, ülkeler ve halklar arasına konmuş olan yapay sınırları tanımaz ve en önemlisi, insan olma hakkını, insanlığı savunur.

Aziz Nesin de PAND yöneticilerine verdiği yanıtta, gönderdikleri çağrıyı imzalamaktan gurur duyduğunu bildirerek, Helsinki Sonuç Belgesi'nin Türk halkı için büyük önem ve değer taşıdığını ve Türk aydınlarının bunun bilincinde olduğunu, özellikle günümüz koşullarında Helsinki Sonuç Belgesi'nin, Türk aydınları ve Türk halkı için öneminin daha da arttığını belirtti.

□

SUNGURLAR KAZAN FABRİKASI

12 Eylül 1980'den hemen sonra kapatılan sendikamızın yerine toplu sözleşmemizi Yüksek Hakem Kurulu yaptı. Tüm işçilerin de bildiği gibi çok kötü şartlarla bağıtlanan sözleşmeye bir zaman sonra işveren uymaz oldu. Son üç senedir aylıklarımızı alamaz olduk. Öyle ki, her işçinin patrondan alacağı ortalama 500 biner liraya yaklaştı. Bizler ev sahibi değiliz, kirada oturuyoruz. Her ay ev sahibi ile kavga ediyoruz. Aldığımız para ev kirasına bile yetişmiyor ki kiramızı verelim. Çoluk çocuğumuza bayramlık bile alamadık. Bu durumumuzu Cumhurbaşkanı'na, Başbakan'a, Çalışma Bakanı'na, Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne ve 1. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı'na bildirdik. Gelen cevaplarda, ilgili makamların uyarıldığı ve gerekenin yapılacağı yazıyordu. Ama hâlâ bizim durumuzda bir değişiklik olmadı. Patron, "İşler kötü o yüzden paranızı ödeyemiyorum" diyor ama daha bir gün bile üretim aksamadı. Yaptığımız kazanların parasını almadan mı satıyor ki, durumu hâlâ düzelemedi patronun.

Baştemsilci Hüseyin Demir
Temsilci Seyfettin Çakır
Temsilci Aziz Badem

HALİÇ Mİ İŞÇİLER Mİ TEMİZLENİYOR

Bizler, Eyüp Defterdar Sümerbank Yünlü Sanayi Fabrikası işçileriyiz. Herkes gibi biz de, Haliç'in temizlenme çalışmalarını büyük bir ilgiyle ve dikkatle izliyoruz. Ama bizim dikkatle ve ilgiyle izleyişimizi umursayan pek yok. Çünkü koyun-kasap ikilemi maalesef bazılarının hoşuna gitmiyor. Haliç temizlenirken evleri yıkılan, işsiz kalan insanlar hiç değilse teselli olsun diye basında, TRT'de bir iki satır arıyorlar. Plansız, programsız reklamasyon çalışmalarının ne tür yıkımlara yolaçtığından bahsetmek galiba yürekliliğin ölçüsü sayılmaya başlandı.

Haliç'in temizlenmesiyle insanlar emrivakilerle evlerinden edilmekte, yerine yenisini koyabilme imkânları hiçbir zaman düşünülmemektedir. Fabrikalar da kapatılmakta ama işçilerin ne olacağı kimsenin umurunda değildir. Haliç projesinin fizibilitesini yapan iş bitirici teknotratların "projenin yaratacağı sorunlar ve çözümleri" başlıklı bir bölüm açmak, işlerindengelmemiş olsa gerek. İşverenler Haliç projesini kıdemli işçilerden kurtulma, hatta uzak yerler gösterip tazminatlarını gasbetme aracı olarak kullanmaları elbette teknotratların umurunda değil.

Ailelerimizle birlikte onbine yakın insanı ilgilendiren bu soruna Devlet Bakanı M. Tınaz Titiz bir yaklaşımda bulunmuştu, fabrika işçileri iplik, konfeksiyon, atölye biçiminde işçilerin ortağı olacağı bir işletme kurulacak. Sayın bakan da kıdem tazminatına karşılık anahtar teslimi atölye sahibi yapılacağımızı söylüyor. Bu düşünceye taraftar bulmak için müdürlerin ve şeflerin denetimine rağmen yapılan anket istedikleri sonucu vermedi. İşçi bu çözümü reddetti. İş güç sahibi olacağımızı düşünerek işçilikten patronluğa geçişin coşkusuyla bu teklifi getirenleri omuzlarımıza alacağımızı sananlar hayal kırıklığına uğradılar.

Biz Sümerbank işçileri bizleri sefaletin kucağına atacak maceralara atılmak istemiyoruz. Hayatımızı altüst edecek çözümlerin bir kandırmaca olduğunu görüyoruz. Kırkından sonra saz çalanlar çalsın, ama biz çalışmak istiyoruz. Devletin bizi istihdam etme imkânı varken, bizleri daha başından sonu karanlık yollara zorlayacağına ihtimal vermek istemiyoruz.

Sümerbank işçileri

TÜRK DEMİR DÖKÜM

TDDF işyerinde 1.9.1984 yılından beri işçilerin büyük bir çoğunluğu T. Otomobil-İş Sendikası'nın üyesi oldukları halde, yetkisiz Çelik-İş Sendikası'nın itirazıyla yetki belirleme işi sürüncemede kaldı.

TDDF'da 1979-80 senelerinde yetkili sendika olan Dev-Maden-İş Sendikası yeni yasaların getirmiş olduğu % 10 barajı aşamadığı için, sendika yöneticileri kendi çıkarları için en uygun Çelik-İş Sendikası'yla birleşmek istedi. Bu birleşme üye işçilerce tasvip edilmedi, aslında tavanın Çelik-İş'le, tabanın ise Otomobil-İş Sendikası'yla birleşme arzuları vardı.

Sendika yöneticileri şahsi çıkarları için Çelik-İş'le pazarlıklar yaparlarken, işçiler Otomobil-İş Sendikası'nda örgütlendiler. Aradan aylar geçtikten sonra, üyesiz Dev-Maden-İş ile Çelik-İş bir nevi tabela birleşmesi yaptılar.

İşçilerin bilinçli ve kararlı bir şekilde Otomobil-İş Sendikası'na üye olmalarını hazmedemeyen Çelik-İş Sendikası, kendisinden daha çok işverene yarayacak bazı engelleyici uygulamalara girişti. Halen bu olumsuz girişimlerin sonucudur ki TDDF sendikasız durumdadır.

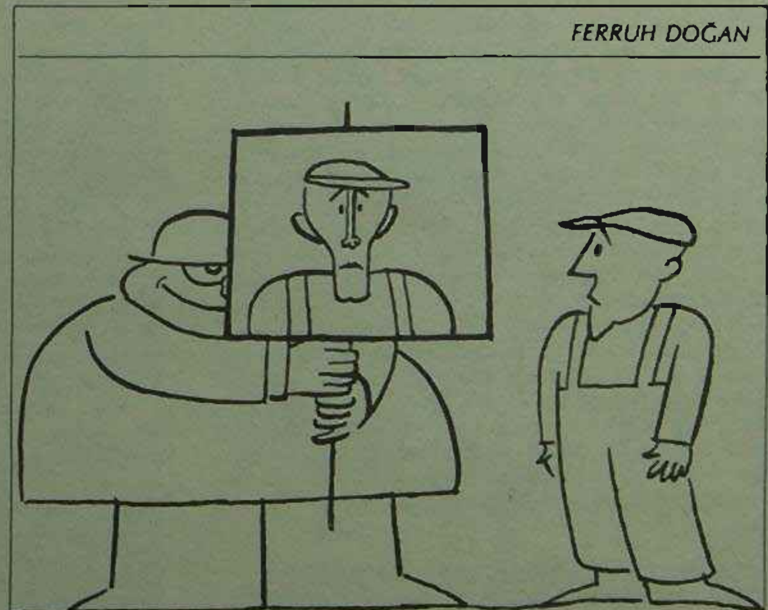
Doğal olarak işverenimiz bu durumdan faydalanmaktadır.

TDD işçileri

HALK EKMEK FABRİKASI

1.1.1984'te Belediye-İş Sendikası yetki istedi ve bakanlık da belediye işçilerine yetki verdi. İstanbul Halk Ekmek işçileri kuruluşundan beri aynı sendikaya üye olduğu halde, bakanlık bu işyeri gıda işkoluna girer diye sözleşme yetkisi vermedi. Bunun üzerine Belediye-İş Sendikası dava açtı ve davayı kazandı. Yetki tekrar istendi ve bakanlık tekrar yüksek mahkemeye verdi ve Ankara da kararı bozdu. Ve zorunlu olarak gıda işkolundan yetki almamız istendi. Biz de Belediye-İş'den istifa edip, Öz Gıda-İş Sendikası'na 21.1.1985 tarihinde üye olduk. O tarihten beri de işyerinin yöneticileri sendikanın yöneticileriyle birlik olup 1.1.1984 tarihli sözleşmeyi engellemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Aynı zamanda da işyerinde çeşitli baskılarla işçileri yıldırıp çıkarmaya zorladılar ve bunda da hayli başarılı oldular. Kalan arkadaşlarımız da bu hayat pahalılığı karşısında direnmeye çalışıyorlar. 1982 Anayasası toplu sözleşmeleri çabuklaştırdığı halde, bizler 19 aydır sözleşmemizin bitmesini bekliyoruz çünkü halen sendika yetkiyi alamadı.

Halk Ekmek işçileri

Muvazaaların Sonu

12 Eylül sonrası dönemin ürünü olarak politik sahneye çıkan HP ve MDP'nin yapılan ilk kongreleri yönetim değişikliği ile sonuçlandı.

Bu partilerin uzunca bir süredir bir kargaşa ortamı içinde oldukları, yönetim değişikliğine yol açan bu kargaşa ortamında 25 Mart seçimlerinin belirleyici etkisi olduğu biliniyor. Dolayısıyla denebilir ki, yönetim değişiklikleri ile yerel seçimlerin özelliği arasında doğrudan bir bağ vardır ve yönetim değişikliklerinin nedeni 25 Mart seçimlerinin anlamı içinde saklıdır.

Kısaca anımsayalım: 6 Kasım'dan 4,5 ay gibi kısa bir dönem sonra yapılan yerel seçimlerde HP'nin oyu yüzde 30'dan yüzde 8'e, MDP'nin oyu yüzde 23'ten yüzde 7'ye düşmüştü. Bu sonuçlar, çok ağır yenilgi demekti ve iki partide sorunlar yaratması kaçınılmazdı. Olayın ağır bir seçim yenilgisinden öteye boyutları olduğu da ortada idi. HP ve MDP'nin kaybettiği oylar, iktidar partisi ANAP'a yönelmemiş, aksine, ANAP oyları da yüzde 45'den yüzde 41'e gerilemişti. Seçmenlerin yüzde 42'si parlamento içindeki partileri boykot ediyor ve SODEP, DYP ve RP'ni destekliyordu. Oysa bu partilerin mecliste tek bir milletvekilleri bile bulunmuyordu ve bu durum, ortalama seçmenin yerel seçim tercihi bakımından ciddi bir baraj oluşturdu. Ayrıca SODEP, DYP ve RP, 6 Kasım seçimlerine katılamadıkları için bir anlamda kamuoyunda gölgelenmeye çalışılmış partilerdi. Ancak bu faktörler parlamento içindeki partilerin boykot edilmesini önleyemedi. Boykotun politik içeriği ise açıktı: 25 Mart seçim sonuçları, seçmenlerin yarıya yakın bölümünün elde ettiği ilk fırsatta kendisine sunulan modele ve onun vesayet ve muvazaa içerdiği kabul edilen parlamentosuna karşı yükselttiği etkili bir itirazın ifadesi idi.

25 Mart seçimlerinde SODEP, DYP ve RP arkasında saf tutan kitlelerin ileri kesimlerinin bu itirazın sonucu olarak, 1) Parlamentonun kişilik kazanması için erken seçim, pratik bir sorun olarak gündeme girdi; 2) Modelin güdüm ve muvazaa unsurları kabul edilen HP ve MDP'nin varlık nedenleri ciddi darbeler yedi. Bu partiler, bir kargaşa ortamına sürüklendiler. Yapılan ilk kongreleri de yönetim değişikliklerine yol açtı.

•

Şimdi HP ve MDP'yi nasıl bir gelecek bekliyor?

Söz konusu partiler parlamentonun "muhalefet" kanadını oluşturuyor. HP ise 117 milletvekili ile ana muhalefet partisi durumunda. Dolayısıyla söylenecek ilk söz, bu partilerin geleceğinin, muhalefet konumları ile politik yaşamda oynayacakları role, bu rolün yönüne bağlı olacağıdır. Bununla beraber, kendini "iktidar olmaya mahkum" görerek katıldığı ilk seçimden en az oyu alarak çıkmasının, MDP için, zaten sonun başlangıcı anlamına geldiğini ve artık, "tükenmeye mahkum" olduğunu belirtmek acelecilik olmaz. MDP milletvekili olarak parlamentoya giren kişiler ise, tertiplerin parlamento içindeki fideliği olmaya devam edeceklerdir.

HP'ye gelince:

Kongre sonrasındaki HP'nin, politik yaşamda demokrasiden yana daha olumlu bir görev yüklenme ve böylece MDP'nin tersi bir süreci yaşama koşulları ortaya çıkmıştır.

Halkçı Parti'nin yeni yönetimi, kongre bildirisine dayanarak anayasa, sendikalar, grev ve lokavt, meslek kuruluşları vb. ile ilgili kısıtlayıcı hükümlerin değiştirilmesinden yana olduğunu, anayasa ve yasalardaki anti-demokratik hükümlerin taranması için komisyonlar kurulacağını ve bir "demokrasi kataloğu" hazırlanacağını açıklamıştır. Genel açıklamalar ve masa başı çalışmaları olmaktan hızla çıkarıldığı, kitlelere yönelik ve onlarla birlikte yürütülecek çalışmalarda ete kemiğe büründüğü ölçüde bu hedeflerin değer kazanacağı ve destek göreceği kuşkusuzdur.

HP kongresi, öte yandan, sosyal demokratların birliği tartışmasına ivme kazandırmıştır. HP Genel Başkanı A. G. Gürkan en fazla özveriye hazır parti olduklarını, gerekirse parlamentodan çekilebileceklerini, ama aşılması kolay olmayan engeller de olduğunu, 30 Temmuz'a kadar bir sonuç alınmazsa sorunu bir süre gündemden çıkararak asli görevleri olan muhalefet konumuna ağırlık vereceklerini söylemektedir.

Öyle anlaşılmaktadır ki, HP'nin yeni yönetimi, ilk elde partiyi derleyip toplayarak güçlenmeyi, 1986'da yapılacak ara seçimlerde tekrar % 10'luk barajı aşan güce sahip olduklarını kanıtlamayı politikalarının ekseni yapmak istemektedir.

Partiyi güçlendirme politikasının başarısı bazı konularda açık görüşlere sahip olmayı gerektiriyor. Daha doğrusu, partiyi güçlendirme diye bir sorun varsa, bu, demokrasinin daha etkin savunulmasından, değişim ve

onarımdan yana parti ve çizgilerin birliğinin sağlanması için çalışmaktan geçiyor.

alkçı Parti'nin yeni yönetimi de sosyal demokrat hareketin bir "yenilenme" gereksinimi içinde olduğunu ve kendilerinin de buna katkıda bulunmayı görev saydıklarını belirtmektedirler. Ülkemizde sosyal demokrasinin kendisine burjuva politik hareket içinde yol açtığı dikkate alınırsa, bu durumun sonucu olan olumsuz geleneklerden kurtulma tartışması ve çabası doğal olarak olumlu bir gelişme olur.

Ne ki, sorunun kapsamını daraltan, hatta tek bir konuya indirgeyen yanlış ve eksik yaklaşımlar da görülüyor. Bunun kaçınılmaz sonucu, "yenilenmeye" ilişkin olan, olması gereken ve en azından aynı önemdeki diğer konuları tartışma gündemine bile almamak oluyor. Sayın U. Mumcu'nun da üzerinde ısrarla durduğu sosyal demokrasinin anti-emperyalizm konusundaki tutumu ne olmalıdır sorunu bunların başında geliyor. Gerçekten de gelişmiş Batı ülkelerinden farklı ekonomik, toplumsal, siyasal dış ilişkiler ağı içindeki bir ülkede belirgin ulusal bağımsızlıkçı olmayan sosyal demokrasinin tutarlılığından söz edilebilir mi? Bu konunun muhatabı yalnızca HP olmamakla birlikte, HP için pratik bir önem taşıdığı da açık. Birincisi, programatik sorunlarını çözmeyi ve yeni bir program hazırlamayı gündemine aldığı için. Sonra HP, dış politikada da en üst organ olması gereken parlamentoda ana muhalefet partisi olarak güdümlülüğe karşı bağımsızlıkçı bir çizgiyi savunmak zorundadır.

Yenilenme açısından stratejik önemi olan bir başka konu, sosyal demokrasinin tekellere karşı benimseyeceği tutumla ilgilidir.

HP Genel Başkanı A. G. Gürkan sosyal demokratların geçmişte kurdukları hükümetler için "hükümet olup iktidar olmamak" saptamasını yaparken temel bir noktaya parmak basmıştır. Tekrar ve tekrar aynı duruma düşmemenin yolu yukarıda işaret edilen iki konuda doğru değerlendirmelere ve açık görüşlere ulaşmaktan, yenilenmenin bunları da kapsamasından geçiyor.

●

Halkçı Parti'nin yeni yönetimi erken seçimi "Türk halkına bu koşullarda yapılacak en önemli kötülüklerden biri" olarak görüyor. Bu görüşe göre; HP yönetiminin değişmemesi halinde erken seçim kaçınılmaz bir sonuç olacaktı; yönetimin değişmesi bu zorunluluğu ortadan kaldırmıştır. Benzer bir değerlendirmeye göre de, kongreden önceki HP'nin durumu "parlamento bunalımını da aşan bir demokrasi bunalımını getirmeye neden olacaktı ve yönetimin değişmesi" demokrasiye nefes aldırmak açısından önemlidir.

Yine HP Genel Başkanı A. G. Gürkan'a göre muvazaayı "bütünüyle bir parti yapamaz, içlerindeki iki, üç kişi yapar, parti içindeki mekanizmalar çalışıyorsa doğal süreci içinde ortadan kalkar, HP'de şimdi kalkmıştır."

Son konudan başlarsak:

HP Genel Başkanı'nın haklı olarak belirttiği gibi muvazaayı elbette bütün bir parti yapamaz. Çünkü muvazaa için bir politik çerçeveyi egemen kılmanın koşullarını yaratmak ve bunu güvence altına almak yeterlidir. Zaten tam da böyle olduğu için böyle bir konumdan çıkmak, sadece belli kişilerden kurtulmakla değil, dayatılan politik çerçeveden de kurtulmak anlamına gelir.

HP'deki gelişmeler bu **bakımdan önemlidir, ama son değil başlangıç noktasıdır.**

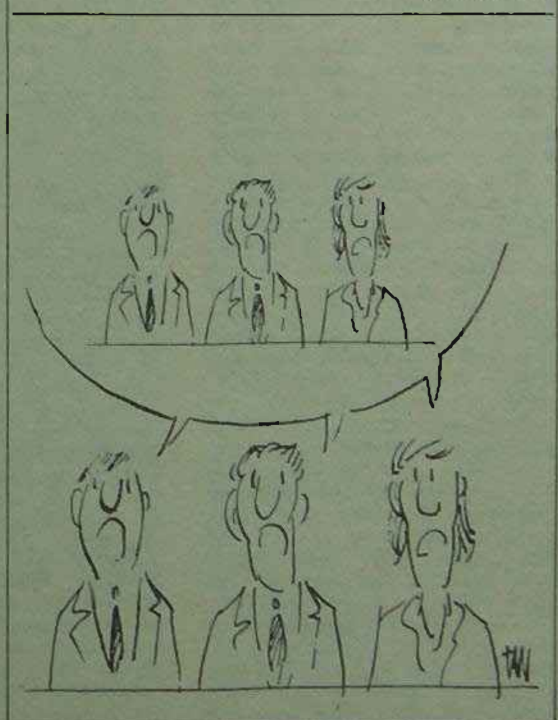
Ülkemizin bugünkü koşullarında demokrasi sorunu ile parlamentonun en üst organ konumuna yükselmesi süreci içiçe geçerek ilerleme özelliği göstermektedir. Bu bakımdan eğer bir parlamento bunalımı koşullarından söz edilecekse bunun nedenlerini onun ulusal iradeyi yansıtma, en üst organ olma düzeyinde, 6 Kasım ve 25 Mart seçimlerinin yapıldığı ortamların özelliklerinde ve seçim sonuçlarının anlamında aramak gerekir. "Parlamentonun ulusal iradeyi yansıtması, en üst organ olması için herşey elverişliydi, eksiklik HP'nin durumundan kaynaklanıyordu" diye düşünmek sorunu çok yanlış koymaktır. HP'deki yönetim değişikliğinin bunalım koşullarını giderdiği düşüncesi ise, bu koşulların niteliğini değerlendirmede varolan yanılgının devamı olur.

Erken seçim istemi, bu nedenle, demokrasi isteminin hem ilkeler düzeyinde hem de pratikte somutlandığı bir hedef olma özelliğini taşımaya devam ediyor. HP Genel Başkanı A. G. Gürkan kongre öncesinde şöyle sesleniyordu: "Anayasa bayrağı, sendikal özgürlükler bayrağı, YÖK bayrağı, insanlarımızın kötü muamelelerden korunması bayrağı. Bu bayrakları dalgalandıracağız."

Bu bayrakları dalgalandırmak, ama beraberinde sağlıklı bir tartışma ortamı yaratmak için, parlamentoyu en üst organ olma konumuyla uyuşmayan özelliklerinden arındırma yolunda erken seçim bayrağını da açmak önemlidir.

Bu önem demokrasiye sahip çıkmak için uğraş veren HP'li parlamento üyelerince anlaşılmak zorundadır. ●

TAN ORAL

SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü:

'Sol Muhalefetin Güçlenmesi Demokrasinin Gelişmesi İçin Çok Önemlidir...'

Sizden yakın dönemi değerlendirmenizi ve erken seçim konusundaki düşüncenizi açmanızı istiyorum, ilk sorumuz bu olsun isterseniz...

Erken seçim istiyoruz, çünkü demokratik düzenimizin, parlamento açısından sağlıklı bir yapıya dönüşmesi gerektiğine inanıyoruz. Yerel seçimler sonucunda ortaya çıkan manzara, parlamentoda bulunan ve muhalefeti temsil eden partilerin oylarının başka partilere kaydığını gösterdi. Dolayısıyla bu partilerin bugün taban desteğinden yoksun olmaları sonucu belirdi. Bu, seçim döneminin başında olan bir parlamento için büyük bir talihsizlikti. Parlamentoda bulunan üç partiden ikisinin, seçimlerden hemen sonra, kendilerini yeniden bir seçim yapılsa parlamentoya getirecek destekten mahrum durumda bulmaları, parlamenter düzen için büyük bir eksiklik. Kısacası, meclisteki muhalefetin vatan düzeyinde dayanağı kalmamış oluyor. Öte yandan yerel seçimlerle ortaya çıkmış muhalefetin de mecliste temsilcisi yok. Bu halkın iradesinin seçimlerle parlamentoya yansıdığı normal demokrasilerde görülmeyen bir durum. Öyleyse bizim normal demokratik gelişmemizi sağlamak için yapmamız gerekenlerin en önünde bu çarpıklığı düzeltmek durmalı. Evet bu böyledir ama aldırmayın, unutalım ve öteki işlere bakalım şeklinde bir yaklaşım yeterli olmuyor. Çünkü. Önemli konular görüşülürken başbakan, siz kimi temsil ediyorsunuz diye sorabiliyor, yine aynı başbakan parlamento dışında büyük bir muhalefeti temsil edenlere de, siz yerel sorunlarla uğraşın genel politikaya karışmayın diyor. Tabii onun böyle demesiyle bu mesele ortadan kalkmıyor, çünkü büyük bir vatandaş kitlesi bu sesin parlamentoda çıkmasını istiyor, oradan TRT kanalıyla ülkeye ve dünyaya iletilmesini bekliyor. Bunlar olmayınca vatandaşlar siyasal duygularının, düşüncelerinin bir yankı bulmadığını düşünerek demokratik düzen içinde yerlerini bulamıyorlar, bu da onları sürekli rahatsız edici bir durumu ortaya çıkarıyor. Tüm bunların düzelmesi milli iradenin bugünkü durumunun parlamentoya yansımasını gerektiriyor. Onun için erken seçim önemli bir girişim oluyor. Tabii bu demokratik düzenin çarpıklıktan kurtarılması için gereken bir hareket. Ama bunu yapacak güç parlamento dışında değil. Onun durumunu da biliyoruz, hükümet, bu muhalefeti ilgilendirir, iktidar iki seçimi de kazanmıştır, tabansız olan muhalefettir, onların sorunudur, erken seçim yapmam diyor. Dolayısıyla ilke bakımından erken seçime gidilemiyor. Ama, başka gelişmeler oluyor, iktidar partisinin içindeki ekonomik, sosyal, başarısızlıklar nedeniyle baş gösteren huzursuzluklar nedeniyle bir erken seçime gidilme yolları açılıyor. Sözün kısası erken seçimi istiyoruz, çünkü parlamentoya milli iradenin tam yansıması gereklidir. Ama bu parlamentodaki çoğunluğa bağlıdır, çoğunluğun da, zaman veremem ama yakın bir gelecekte bunu ister duruma geleceğini tahmin ediyorum.

Öte yandan ülkede soldaki muhalefetin, baştaki sınırlamalardan doğmuş bulunan bölünmüşlüğü var. Uğraştığımız konu olduğu için sözünü ediyorum. Yeni bir aşamaya gelindi. Bir yıldır HP'nin cevabını bekliyorduk, HP kurultayını yaptı, şimdi de cevabı getirdi Sayın Gürkan, o bakımdan sorun yeni ve güncel bir konuma girdi. Tabii bu gerçekleşince, umduğum gibi beş altı ay içinde olursa o da bu bahsettiğim çarpıklığı sol açısından düzeltecek bir gelişme olacaktır. O bakımdan da kaynağı genel seçimlerde olan ama yerel seçimlerin çıkardığı çarpıklığı, erken seçim olmadan düzeltecek bir olay olacaktır. Demokrasinin yerleşmesi için olumlu, önemli bir katkı yapacaktır.

Buna çok önem veriyorum. Çünkü soldaki muhalefetin güçlenmesi demokrasinin gelişmesi için çok önemli, hem parlamento içinde hem dışında varlığı olduğunu, tabanı olduğunu göstermesi çok önemli. Bunda başarı sağlanırsa, gelecekte beklediğimiz demokratikleşme ve ekonomik değişme daha çabuk gelişebilecektir.

Gürkan'la konuşmanızda erken seçim konu edildi mi?

Bu konuya girmedik. Çünkü birleşme büyük ölçüde soldaki çarpıklığı kaldıracaktır. Şüphesiz birleşme dışında da sosyal demokratlar çıkacaktır ve başka sol düşünceler olacaktır. Bütün soldaki görüşler biraraya gelmiş denemez.

Sosyal demokrat düşüncedeki grupların dışında örgütlenmeyen, örgütlenmeyi düşünmeyen ya da yasaların izin vermediği, bugün için diye açalım, izin vermediği sol gruplar var. Bu grupların da ülkemiz için geçmişten gelen önerileri vardır, bunların da içinde büyük bir bölümünü demokrasi oluşturmaktadır. Bu gruplarla, düşüncelerle, örneğin kitleler içinde, kitle örgütlerinde sosyal demokratların ortaklaşa yapabilecekleri çalışmalar olduğuna inanıyor musunuz? SODEP

9. sayfada sürüyor

HP Genel Başkanı A.Güven Gürkan:

'Kitleleri Savunmasız Bırakmamak Yönündeki Tüm Girişimlere Olumlu Yaklaşıyoruz...'

Konuşmaya, isterseniz, sosyal demokrat düşüncedeki grupların önde duran günlerdeki beklentilerini ve amaçlarını anlatmanızı isteyerek başlayalım. Yakın dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz, partiniz ve sosyal demokrat hareket açısından.

Sosyal demokratların birleşmesi, bütünleşmesi açısından bazı çevreler, arkadaşlarımın ve benim yönetime gelmemizi ve HP'nin kurultaydan güçlenerek çıkmasını, işleri kolaylaştırıcı bir olgu olarak görmediler. Bu düşüncede olanlar, HP'nin başarısız bir kurultay yapması halinde hızla eriyeceğini düşünüyorlardı. Dolayısıyla da varolan üçlü örgütlenmenin ikiye ineceği, belki sorunların daha da hafifleyeceği düşüncesindeydiler. Bu düşünce yanlıştı, politikanın amacını doğru kavramamak yönünden de yanlıştı. Politikanın tek bir amacı vardır. Yetki aldığı, güç aldığı, destek aldığı kitleleri siyasal bakımdan koruyabilmek. HP'nin kurultayından güçlenerek çıkması halinde ya da kurultay sonrasında bir erime sürecine girmesi halinde bu kitleler tamamıyla korumasız kalacaklardı. Ve kitlelere dost olmayan, onları korumayan politikalar —ANAP'ı kastediyorum— önlerinde hiçbir engel olmaksızın bu kitleleri bir daha kolay ayağa kaldırılamaz bir yenilgiye ve giderilemez bir yılgınlığa iteceklerdi. Bir kitleye bir parti adına sahip olabilmek için kitlenin olması, ayakta ve sağlıklı olması ve iyi kötü bir koruma altında olması gerekir. Bu nedenle o görüş, yanlıştı. Aynı zamanda, bizim erimemiz halinde bütünleşmenin önündeki engellerden biri azalmayacaktı. Aksine ayrılık ikili olarak derinleşecekti.

Önümüzdeki iki seçim dönemini gözeterek aynı soruyu yanıtlamanızı istiyorum. Sizce iki seçim döneminde neler olabilir, şimdiden bir öngörünüz var mı?

Bu konuda gayet açık öngörülerim var. Bir tür inanç odağı. Eğer varolan üç parti uzlaşmalarla ve karşılıklı ödünlerle parçalanmayı aşamazlarsa bugünkü üçlü örgütlenme ortamı dörtlü, beşli yapılara dönüşebilir. Bu genel bir örgütlenme anlayışıdır. Yani bir çatının altında iç dinamikle mi arayışlarda bulunalım yoksa bağımsızlaşarak, koparak mı arayışları sürdürelim. Bir büyük ya da iki büyük örgütlenme yapısı bir bütünleşmeyi özendirirken üçlü ya da daha fazla örgütlenmeler, hızla yeni örgütlenmeleri gündeme getirecektir. Sosyal demokrat güçlerin dışındaki solun, geçmiş dönemdeki parçalanmışlıkları önlenemezse sosyal demokrat kesime de yansıyacaktır. Sol bir bütün olarak parçalanmışlığa itilecektir. Bu durumda iktidar görünümünü kaybetmiş, salt bir ideolojik yakınlığa dayalı örgütsel bir yapıya ulaşmış sosyal demokratların geniş halk yığınlarına ulaşması mümkün değildir. İktidara doğru koşmayan bir hareket, korunmaya muhtaç kitleler tarafından ideolojik haklılığı ne ölçüde algılansa dahi destek görmez. Çünkü halk kendisini koruyacak bir siyasal örgütlenme ister. Bunu sosyal demokratlar veremezse, bugün yüzde 40 varsayılan taban, yakın gelecekte çok kavruk bir düzeye gelecektir. Onun için bütünleşmenin bu aşamada sağlanamaması halinde durumu çok karanlık görüyorum. Bu tek kanatla uçarak mesafe katetmeye çalışmak olacak ki, çok vahim. Bu sorunu önümüzdeki seçim öncesinde çözemezsek, ondan sonraki seçim öncesinde çözüleceğini hiç sanmıyorum. Aksine yapısallaşacaktır. Kaldı ki bu noktada şunu söylemek istiyorum, sorunlarımızı halk çözsün beklentisi çok aldatıcıdır. Halkın sağduyusuna güveniyorum. Bu sorunu bir gün çözeceğine inanıyorum. Ancak iki seçim sonra, bugün uygulanan radikal sağ politikalar o kadar yol katetmiş olacak ki, Türkiye'de halen varolan ekonomik, sosyal, siyasal çarpıklıklar adeta kurumlaşacak, bir tür nesnel dokunulmazlığa kavuşacaklardır. Sosyal demokrat hareketin etkin olabileceği nesnel koşullar varolamayabilecektir. Bu yüzden de karamsarım ve birleşme bütünleşme meselesini, mutlaka herbirimizin kendimizi aşarak çözmemiz gereken bir olgu olarak görüyorum.

O halde, kurultayınızı izleyen günlerde sözünü ettiğiniz, erken seçimin zamansızlığını, bu düşüncelerinize oturttuğunuz anlamı çıkıyor.

Evet. Bir parlamento, olağanüstü dönemin ardından oluşan bir parlamento -o dönemdeki koşulları nedeniyle- hiç kuşkusuz birtakım eksiklikleri taşıyabilir. Bu dönemin etkileri mutlaka olacaktır. Böyle bir dönemdeki parlamentonun çok olağan, çok doğal koşullarda oluşmamış olmasını biraz da doğal karşılamak gerekir. Eğer Türkiye'de parlamenter demokrasiyi yaşatmak istiyorsak bundan sonra gelecek bir parlamentonun olağan koşullarda oluşması zorunludur. Ama şimdi belirginleşmemiş bir siyasal tabloda liderleri belli değil, liderlerin toplumla bütünleşmesi tamamlanmamış, programları topluma mal olmamış, ideolojiler karman çorman,

kim nerede neyi savunmaktadır, belli değil, örgüt yapılan oturmamış, 6 Kasım koşullarından yeterince uzaklaşılmamış, varolan yapılar hiç aşılmamış. Böyle bir durumda vatandaşı yeniden sandığa davet etmek onu yanılgılara sürüklemek, ya da onu yeterince bilgi sahibi kılmak görevimizi yerine getirmeden karar vermeye zorlamak, bundan sonra oluşacak parlamentonun da hakettiği elverişli koşullarda kurulmamasını getirecektir. Oysa böyle bir parlamentonun bir olağanüstü dönemin arkasından gelen ve olağanüstü görevlerle yüklü bir parlamento olması ne ölçüde doğalsa, bundan sonraki parlamentonun da bunlardan arınmış olması o ölçüde doğaldır ve beklenendir. Bir erken seçim biraz önce söylediğimiz gibi bölünmüşlüğü yapısallaştıracağı için ve bir seçimin nesnel koşulları oluşmadan yapılacağı için halka cezadır diyorum.

Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir olgu da var sanırım. Parlamento bugünkü yapısıyla ve yaptıklarıyla, taşıması gereken misyonların gerisinde kalıyor. Bu da, bir anlamda parlamentonun kitleler için inandırıcılığını ve saygınlığını azaltıyor. Bu durumun sürüp gitmesi halinde, zamanında yapılacak bir seçimde, çizdiğiniz tabloyu da gözeterek soruyorum, inandırıcılığı kalmamış bir parlamento için yapılacak seçimlerde kitleler ne kadar isteklerini, beklentilerini yansıtabileceklerdir? Hemen ekleyeyim, inandırıcılığın yitmesini varsayım olarak koyuyorum.

Bizim HP'de başlattığımız, kurultayda dile getirdiğimiz örgüt ve taban desteği ile başarıya ulaştırdığımız hareketin özünde de bu endişe yatmaktaydı. Ancak burada belirtmek gerek HP şimdiye kadar hiç görev yapmadı, milletvekilleri sandalyelerine oturdular, ANAP'ın kendilerine getirdiği her yasayı onayladılar demek de doğru değildir. Aksine milletvekili arkadaşlarım ciddi bir kürsü muhalefeti yapmışlardır. Ancak partinin bir genel görünümü vardı; parti güç kaybediyordu, parti ciddiye alınmıyordu, partinin muhalefet yapmadığı konusunda genel bir yargı vardı. Dolayısıyla parti ne yapsa başarılı olamıyordu, arkasındaki toplumsal destek kaybolmuştu. Sorun milletvekillerinin öznel eksikliklerinden kaynaklanmıyordu.

Şimdi bu eksiği gidermeye çalışacağız, HP milletvekillerinin tek tek yaptıkları muhalefet görevini parti olarak sürdüreceğiz. En önemlisi de, sahipsiz bırakılmış, korumasız kalmış kitlelerin doğal görevimiz olan biçimde sözcüsü olacağız. Kurultayımızla birlikte güç kaybını durdurduğumuzu söyleyebilirim. Bundan alacağımız güçle muhalefet görevlerimizi gereğince yapacağız. Bu hiç kuşkunuz olmasın ki, parlamentonun saygı yitirmesinin önünde de baraj oluşturacaktır.

Konuşmamızın başından buyana dikkatimi çeken bir tanımlamanız var: "Kitlelerin savunmasız bırakılması, korunmasız kalması". İçinde bulunduğumuz döneme ilişkin ilginç ve önemli bir yaklaşım. Buradan şunu sormak istiyorum. Bu tanımlamalarınız sosyal demokrat parti ya da grupların, dağınık durumda bulunan çeşitli sol düşüncelerdeki grupların, partileşme olanağı bulunmayan ya da yasalarla engellenen sol düşüncelerin, ileri-ci düşüncelerin birlikte birşeyler yapmasını da baştan getirmiyor mu? Bu konuda HP olarak, HP'nin yeni yönetimi olarak önümüzdeki dönemde girişimleriniz olacak mı? Şunu da ekleyeyim, sendikaları, dernekleri yani çeşitli kitle örgütlerini bu yönde bir güç birliğinin yeşereceği topraklar olarak görüyor musunuz?

Şunu hemen belirteyim, sosyal demokrat ya da başka sol düşüncede herkesle, kitleleri savunma ve korumasız bırakmama yolunda işbirliği, güç birliği yaparız. Bunda çok açığız. Yeter ki, söz ettiğimiz çevreler de HP'nin muhalefet gücünü kabul etsin ve kitleleri sahipsiz bırakmama yolundaki isteğini görsün. Bu yönde duyarlı davransın.

Hemen aklıma gelen bir konuyu sorayım: Biliyorsunuz son dönemde sendikalara ve Türk-İş'e karşı hükümetin belli bir saldırısı söz konusu. Bu saldırıda, "kitleleri savunmasız bırakmama" ilkenizle neler yapmayı düşünüyorsunuz? Saldırıyı geçiştirmeleri için muhalefet partisi olarak sendikaların yanında olacak mısınız?

Sosyal demokrat bir hareketin sendikalarla çok canlı bir bağ içinde olması gerekliliği tartışılmaz. Bu bağlamda HP olarak Türk-İş'le ve sendikalarla ilişkimizin güçlenmesi elbette ki beklenmesi gereken bir gelişmedir. Ama şunu da belirtmek istiyorum. Geçtiğimiz dönemde "güce tapınma" diye tanımlayabileceğimiz bir olay çıktı. Yani; kitleler, sendikalar, meslek odaları, dernekler haklarını alan, baskı uygulayan yapılara, iktidara, kişilere giderek sorunu çözmeye çalışıyor. Düşünün, baskıyı yaratan, hakkı gerileten güçten, baskıyı kaldırmasını, hakkı vermesini istiyorsunuz. Geçtiğimiz dönemde yirmi kere bakanın, elli kere başbakanın, en az yüz kere müsteşarın kapısını aşındırmış, randevu almaya çalışmış sendikacılar gördük. Hiç biri de bir kez olsun muhalefet partisiyle birlikte sorunların üzerine gidebileceğini düşünmedi. Kısaca söylemek istediğim şu; sendikalarda derneklerde, meslek odalarında vb. kitleleri koruma, savunma diye nitelediğim çerçevede birlikte çalışmaya hazırız. Dahası ilke olarak da benimsiyoruz. Ancak o kuruluşların da aynı anlayışta olmaları gerektiğini söylüyoruz. Yani kendilerine baskı uygulayan, haklarını gasbeden güce karşı, o güçle anlaşarak değil, karşı durarak ve muhalefet partisiyle işbirliği yaparak kitleleri koruma, savunma doğrultusunda çalışmaya başlamalarıyla.

Şunları da ekleyeyim, kurultayı bitireli çok az zaman oldu, pek çok konuda henüz ayrıntılı program saptayabilmiş de değiliz, konuştuğumuz ya da burada sözünü etmediğimiz pek çok konuda henüz tam bir görüş ve çalışma biçimi oluşturabilmiş değiliz. Bu olumsuzluğu hızla giderme çabasındayız.

Son bir soru: Şu anda yönetim kurulunda görev almış bulunan Cüneyt Canver'in geçen yıl 18 yaşa oy hakkı için anayasa değişikliği yolunda önemli bir girişimi olmuştu. Sonradan, o dönemdeki HP yönetiminin sahiplenmemesi ve Özal'ın...

Ciddiyetten uzak yaklaşımları.

Evet o davranışları nedeniyle gündeme gelemedi. Sizin, şimdi yarım kalmış o çaba için ciddi girişimleriniz olacak mı?

Elbette. Ancak öncelikle şunları anlatmak istiyorum. Genç insanların hiç değilse oy kullanarak siyasi tercihlerini açıklayabilmelerine, gençliğin yeniden siyasetin içine çekileceği ve 1980 öncesi olayların yeniden yaşanacağı kaygılarından hareketle karşı çıkılıyor. 1980 öncesi yaşananlar akıllardan silinmiş değil, üniversitelerin hatta bölümlerin sınıfların ayrı politik grup, düşünce odaklarına dönüştüğü günler unutulmadı. O olumsuzlukları baştan belirlemek gerekir. Ama siyasi düşüncelerini, inançlarını açıklayabilme olanağı tümden alınmış bir kesim için de durumu parlak görmemek gerekir. O nedenle hiç değilse, 18 yaşına gelmiş gençlerimizin, yine hiç değilse oylarıyla tercihlerini belli etmelerini istemek, bizce tartışılmayacak kadar açık bir istektir. Ve önümüzdeki dönemde bu yönde tüm girişimlerde bulunacağız. ●

6. sayfadan sürüyor

önümüzdeki dönem buna açık olacak mıdır? Yoksa, daha açık nitelersek, yıllardır süren dışımızdaki sol yaklaşımı devam edecek midir?

Parti olarak sosyal demokrat bir programımız var. Bu programın sınırlarını anayasa belirlemedi, yani anayasa daha geniş olsaydı, bizim programımız değişik olmayacaktı. O bakımdan programımızı değiştirmemiz, sosyal demokrat çizginin ötesine berisine gitmemiz söz konusu değil. Fakat sosyal demokratlığın da gereği olarak bütün sol düşüncelerin varlığını kabul ediyoruz. Her düşüncenin rahatça örgütlenmesini istiyoruz. Bizim dışımızdaki solun da fikirlerini söylemesini destekleyeceğiz. Bunun için de demokratikleşme önerilerini getireceğiz, yasal değişiklikler zaman içinde yapılacak. Ama parti olarak hüviyetimizi koruyacağız. Tabii ki dışımızdaki sol düşüncelerden kimselerle konuşmayacağız demek istemiyorum, çeşitli sol fikirleri seçen insanlarla her zaman konuşuruz, tartışırız fakat bu parti olarak yerimizi korumamamızı getirmez.

Peki bu tartışma, görüşme sırasında demokratikleşme ve halkın bugünkü ekonomik baskılardan kurtulması için daha iyi bir yaşam yolunda öneriler gelişirse, bu doğrultuda güç birliğini gündeminize alacak mısınız?

Burada gözetilmesi gereken, partilerin partilerle görüşmesi, güç birliği yapması veya bazı konularda örneğin parlamentodaysalar ortak davranmasıdır. Daha önceki dönemde de birden çok sol partinin olduğu zamanlarda da TBMM'de olmuştur böyle şeyler. Fakat parti olmamış gruplarla bir partinin güç birliği yapması doğru değildir. Çünkü ne olduğu, olacağı belli değildir. Dikkat edilecek konu budur. Parti olarak görüşler ortaya çıkınca, herkesin programı ve varacağı amaç bellidir, belli bir konuda ortak görüş varsa ortak hareket ederler. O bakımdan bizim solumuzdaki görüşlerin rahatlıkla belirmesini ve onların partileşmesini istememiz doğal gelişmedir.

Özellikle son aylarda sendikalar üzerine, Türk-İş sendikaları üzerine bir hükümet kaynaklı saldırı söz konusu. Bu saldırı sonuçta sendikal hareketin varlığına yöneliyor. Bu konuda bu saldırıların göğüslenmesi için sendikal hareketle, Türk-İş'le bağımsız sendikalarla bir ortak çabanız olacak mı?

Öncelikle yasal engelleri hatırlatayım.

Biz çalışma hayatımızın ILO standartlarına göre düzenlenmesini sendikal özgürlüğün buna göre gerçekleşmesini öneriyoruz. Bunun dışında sendikalarla düzenli bir ilişki içinde olmaya dikkat ediyoruz. Bizden istedikleri konularda daima yardımcı oluyoruz. Fakat bizim, sendikaların istemediği bir yardıma girişmemiz, müdahale olarak değerlendirilebilir. Oradan bir istek gelmeden böyle bir yola gitmeyiz, ama işçilerin haklarını korumak için elele vermeye her zaman hazırız.

Bir iki kısa soruyla tamamlayalım. İstanbul mitinginizin benzerlerini gerçekleştirecek misiniz? Politikayı kitlelerle birlikte yapma yolunda bir eylem programınız var mı?

Tabii, toplantılar mitingler yapılacak.

SODEP'in, kitlenin daha politize olması yönünde bir politika yürüteceğini söyleyebiliriz o halde.

Tabii, politikayı kurulduğumuzdan beri halkla yapıyoruz, yapacağız. Halkın rahatlıkla politikaya katılması için uyandırmak, bildikleri bu işi yeniden hayata geçirmek bizim baştan bu yana izlediğimiz politikaydı.

Son sorum, af üzerine, önümüzdeki dönem doğrudan bir politika yürütmek gündeminiz içinde mi?

Birleşme gerçekleşince, meclis içindeki arkadaşlarımızla daha etkin bir çalışma çıkarırız.

O halde, tüm bu söylediklerinizden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz, yakın gelecek için, örneğin iki seçim değil bu yıllar için ümitlisiniz.

Zaten politikacı olarak görevimiz önümüzdeki yılları düşünmek, iki seçim sonrasını da düşünüyoruz, ama öncelikle iyimserliğimiz önümüzdeki yıllar için. ●

GÜN, bu konuşmaları Rahşan Ecevit'le sürdürmeyi planlamıştı.

Ancak GÜN'ün konuşma isteğine, Rahşan Ecevit, "DSP'nin kuruluş çalışmalarının yoğunluğundan dolayı şimdilik bu isteğe olumlu yanıt veremeyeceği" biçiminde yanıt verdi.

GÜN, Rahşan Ecevit'le de daha ilerki dönemlerde konuşabilmeyi ummaktadır.

OLANAKLI OLANDAN BAŞLAMAK

Birliğin en çok sözü edildiği ve arzulandığı bir dönemde sanki süreç tersine işliyor gibi.

DSP kurulma kararlılığında. Kurulması normal. Ancak kurulduktan sonra gerek örgütsel birlik gerek ortak bir tutum arayışı içinde olmayacağı gibi bir eğilimin ağırlık kazanması tedirginlik verici.

HP her ne kadar olumlu bir tutum izlemeye başladıysa da çalışmalarında ağırlığı kendi örgütünü toparlamaya ve güçlendirmeye veriyor.

SODEP daha kurulurken değişik sosyal demokrat eğilimleri kapsadığı ve daha sonraki katılmalarla değişik görüşlere açık bir yapısı olduğu için, ayrıca 25 Mart seçimlerinin verdiği rahatlıkla diğer iki parti ile diyalog arayışı içinde görülüyor:

Örgütsel birliğe yatkın görünen HP'nin gerek DSP gerek SODEP ile olan ilişkilerinde erken seçim sorununun önemli bir anlaşmazlık oluşturduğu kesindir. HP erken seçimi kendi özel durumu nedeniyle gereksiz görürken, DSP ve SODEP Politikalarının ağırlık merkezi yapmış durumdadırlar.

Bu ve benzer sorunlar, birliği şiddetle arzulayan kesimlerde tedirginlik yaratmaktadır.

Ancak kanımızca sorunların doğru sıralanmaması, çok ileri çözüm arayışlarının gerçekleşmemesi sonucunda boşluklar oluşmasına neden olmaktadır.

Gerçekte gerek örgütsel birlik, gerek iş ve eylem birliği bir süreçtir. Bu sürecin başlangıcında karşılıklı dostluğun ve yakınlığın gelişmesidir. Bu dostluk ve yakınlık her ne kadar yapılan açıklamalarda tabanların yakınlaşması için yararlı görülüyorsa da gerçekte partilerin tepe kadrolarının birlikte iş yapma alışkanlıklarının gelişmesi için öncelikle önemlidir. Bu yakınlığın olduğu bir ortamda taban örgütlerinin yanyana gelmesi çok daha kolay olacaktır.

Tartışılarak çözümlenmesi gereken sorunlar vardır. Ancak bir o kadar da üzerinde herkesin tartışmadan görüş birliğine vardığı güncel sorunlar da vardır. Öyle ki bu sorunlarda yalnızca DSP, HP, SODEP değil DYP ve RP de görüş birliği içindedirler.

Sayılan partilerin üzerinde hiç tartışmadan birleştikleri ve herbiri açısından büyük önem taşıyan sorunlarda ortak davranış içine girmeleri hem olanaklı hem de çok önemlidir. İlk yararı her partinin kamuoyunda ve kendi tabanı önünde saygınlığını artıracaktır. Yine böylesi bir adım birlikte iş yapılabileceğinin somut kanıtı olacak tedirginlikleri giderecektir.

İdeal çözümler ararken hemen yapılabilecekleri küçümsememek gerekir. İlk adımlar bizleri hedefe götürecektir. ●

AYRILIKLARA DOSTÇA YAKLAŞMAK

Anlaşmak isteyen insanlar veya siyasi güçler öncelikle tartışmalarında ortak bir dil yaratmak zorundadırlar. GÜN solun birliği sorununda kavramların önemi üzerinde daha önce durdu. Kavramlardan aynı anlamları çıkarmanın tartışmalara açıklık ve rahatlık getireceğini belirtti.

GÜN'ün altını çizdiği bu konunun önemi HP kongresi sırasında yapılan tartışmalarda, özellikle de Sayın Rahşan Ecevit'in açıklamalarında görüldü.

Öncelikle değişimden ve onarımdan yana olan çizgiler birbirlerini doğru anlamak zorundadırlar. Önermeleri, program ve taktikleri birbirinden çok farklı sonuçlar doğurabilir. Kısa vadede izleyecekleri çizgiler bir çatışma durumu bile yaratabilir. Böylesi tartışmalardan ve görüşlerin pratikte sınanmasından çekinmemek gerekir. Ancak bir noktayı her durumda hiçbir kişi, parti veya eğilim aklından çıkarmamalıdır ki değişimi savunanlar bir noktada kesiştiklerinde başarıya ulaşacaklardır. Bütün tartışmalar hatta kısa vadedeki çatışmalar başarıyı sağlayacak bu kesişme noktasını bulabilmek içindir.

Diplomasi yapılmasını önermiyoruz. Sorunların üstü örtülerek yapılacak gerçekte uzlaşma ve teslimiyet olan bir "kutsal birlik" arayışı içinde de değiliz. Yalnızca halkın tekellere karşı mücadelesinin halk içindeki her renkten çizginin birleştirilmesi ile başarılacağına inananlar olarak tartışmaların somuta yönelik yapılması gerektiğini söylüyoruz. Değişimci güçleri birbirine düşürecek yollardan ve tuzaklardan kendimizi ve dostlarımızı korumaya çalışıyoruz.

DSP'nin kuruluş çalışmalarının başını çekenler, özellikle de son günlerde Sayın Rahşan Ecevit önemli bir soruna ısrarla yanlış yaklaşıyor.

DSP gibi bir partinin kurulmak istenmesi bölücülük değildir. Kaldı ki DSP'nin kuruluş çalışmalarının geldiği düzey kurulup kurulmama sorununu tartışmanın odak noktası olmaktan çıkarmıştır. Bugünlerde son adımı da atacak olan DSP'ye çalışmalarında başarılar dilemekten öte söylenecek bir söz olamaz.

DSP kurulacaktır. Bu artık kesindir. Demek ki birliği, bu gün için birliğin en anlamlı biçimi olan örgütsel birlik zemini üzerinde sağlamak olanaklı değildir. Ancak birliğin tek yolu da örgütsel birlik olmadığına göre halkın değişim ve onarım taleplerini gerçekleştirmek için birlikte yürümek zorunda olan çizgiler nasıl bir yol izleyeceklerdir? Tartışmalarını nelere yönelteceklerdir.

Sayın Rahşan Ecevit daha kurulmadan DSP'nin gündemine girmiş olan bu sorunu tartışmak ve kendi çözümlerini söylemek yerine şöyle bir tutum almayı yeterli görüyor:

"Bekleyin. DSP kurulacak. Tek başına, kendi yolunda yürüyerek bütün sorunları çözümleyecek."

Bu anlayışın doğal bir sonucu olarak da değişik biçimlerin varlığını kendilerine hatırlatanları "geçmişin en olumsuz mirasları", "öncülüğü halka kaptırma kaygusunda olanlar", "sızmacı fraksiyonlar" olarak nitelendirmektedir.

DSP'nin temel programatik ilkeleri yaygın biçimde tartışılacaktır. Bu tartışmaya biz de katılacağız. Ancak inanıyoruz ki DSP'nin diğer demokratik ve sol çizgi ve partilere karşı olan tutumu bu partiye yönelik tartışmaların odak noktasını oluşturacaktır. Açıkça söylemek gerekirse DSP'nin bu konudaki tutumu öncelikle görevini nasıl saptadığını da gösterecektir.

Halkın değişim ve onarım taleplerini gerçekleştirmek için bu amaçta olan her sınıf ve tabaka ile tekellere karşı ortak bir mücadele çizgisi mi izleyecek, yoksa kendi varlığını diğer çizgilere kabul ettirmek gibi bir yolu, yani sol içi yarışa mı ağırlık verecek?

Bu nedenlerle demokratik ve sol çizgilerin literatüründe olmaması gereken "en olumsuz miras", "fraksiyon" gibi kavramlardan uzak durulmalıdır. Bu yalnızca bir üslup sorunu değil, dostuna düşmanına bakış sorunu, bir yaklaşım sorunudur. DSP'nin önderleri çok iyi bilirler ki ideolojiler ve siyasi hareketler gökten zembille düşmez. Onlar bu toplumun gerçeğinden kaynaklanırlar ve bir işlevi yerine getirmek için vardırlar. Değişik halk kesimlerinin amaçları değişik programlar ve dolayısıyla siyasi çizgiler yaratır. Bu gerçekliği kavramakta ısrar etme siyasi tabloyu tam olarak kavrayamamak demektir. Son yıllarda bir aşağılama ve suçlama sözcüğü olarak kullanılan fraksiyon kavramını benimsemek ve kullanmak bu programları ve bu programları izleyen yığınlara karşı bir tutum içine girmek demektir. Böyle bir sonuçtan DSP'nin en küçük bir çıkarı olacağını sanmıyoruz.

DSP, değişim ve onarımdan yana olan parti ve çizgilerin birliğini, bu parti ve çizgilerin bir kısmını "fraksiyon", diğer bir kısmını da "geçmişin en olumsuz mirası" olarak tanımlayarak "şimdilik" gündemine sokmayabilir. Ancak DSP seçimlerin nasıl kazanıldığını bilen kadrolara sahip bir parti olarak bu çizginin kendisini iktidara götürmeyeceğini de kavramak durumundadır. 1974 seçim başarısının, 1977 seçim başarısının, yine 1979 hezimetinin altında işçi, köylü, aydın, genç, orta tabakalar desteği, deyim yerindeyse neredeyse gözü kapalı verdikleri açık çek başarısında belirleyici bir rol oynamıştır. Dün başarının temel unsurları olan bu kesimleri bugün kendisi ile aynı düşünmüyor diye "tepeden inmeci", "halka öncülüğü kaptırmak istemeyen kadrolar" olarak suçlamak kolaycı ama sonuçsuz bir yoldur.

Yine bir kesimi "geçmişin en olumsuz mirası" ilan etmek bir geçmiş değerlendirmesine sahip olmakla olanaklıdır. Doğal olarak da bu değerlendirmede açık yüreklilikle kendi yerini de saptamak gerekir. Bizler DSP'nin yaptığı geçmiş değerlendirmesinden bilgi sahibi değiliz. Var olup olmadığını da bilmiyoruz. Ancak geçmişe bakışın sonucu olan "iddialı" ve "acımasız" tespitleri ile sık sık karşılaşır olduk. Bu görüşün doğruluğu yanlışlığı bir tarafa bu biçim ve bu kapsamla gündeme sokulmasının tartışmaları çığırından çıkartacak bir durum olarak görüyoruz. Geçmişten dersler çıkarmak üzere açık yüreklilikle tartışmak ve eleştirmek yerine suçlu aramaya kalkmak ortalığı toza dumana katacaktır.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyoruz: Önünde sonunda birlikte yürümek zorunda olan çizgi, parti ve eğilimler olarak kısa dönemli, taktik çatışmalarımızı kan davasına dönüştürmeyelim. Öncelikle kullandığımız dille olumlu ve çözüme yönelik tartışma zeminleri yaratmaya çalışalım. Sorunlara yeni sorunlar eklemeden var olanları çözmeye çalışalım. ●

İşçilerin 1963'den Beri İstedikleri:

Referandum

Kemal SÜLKER

İşçi sendikalarının işverenlerle toplu iş sözleşmeleri yapabilmeleri, ne yazık ki, işçi çoğunluğunun üye olduğu sendikalarca her zaman yapılamıyor. Çeşitli oyunlar, hileler, partizanca tercihler, bürokratik dar mantıksal çerçevede sıkışıp kalmalar çoğunluğu temsil eden sendikanın olumlu sonuç almasını önlüyor, erteletiyor. Bu da işçilerin moralini bozuyor, değişik etkenlerin de karışmasıyla ilişkilerde sertleşmeler görülüyor, huzurlu çalışma ortamı işyerinde kundaklanmış oluyor.

Bu sonuç kime yarıyor?

İşçilere mi? Hayır! İşverene mi? Hiç değil. Siyasal iktidara mı? Seçim sonuçları, haksızlıkların olduğu yerde iktidarın oy yitirdiğini hep göstermiştir.

Peki, barış ortamına kundak sokan yanlış kararlardan kim yararlanıyor? Sanırız, sadece geçici bir süre duygusal yönden tatmin olma zevkinin "başarı sarhoşluğu" süresince kendilerini mutlu sayanlar... O kadar!

Siyasal demokrasiye bir ölçüde çok partili düzeni ve seçmenlerin kimleri parlamentoya göndermek istediklerini "gizli oy - açık sayım" ilkesiyle belirtme hakkını içimize sindirmekle kavuştuk. Fakat nedense, işçilerin toplu sözleşme yapma yetkisinin hangi sendikada olmasını istediğini (bir bakıma üye oldukları sendikayı belirlemelerini) "gizli oy-açık sayım" ilkesiyle öğrenmeye razı olmayanlar var. Kimler mi? Sıralayalım:

— Kendi alanında tekel kurmak isteyen bir konfederasyon,

— Sendikacılığı ticaret kurumu sayan, tarihte adları "sarı sendikacı"ya çıkan işçi haklarını satan şebekelerde yer alanlar,

— İşçilerle, bir masaya oturmayı "onuruna yediremeyen" bir kısım işverenler,

— Çalışma Bakanlığı yapısı içinde yer alabilmiş, bazı sosyal düşünce yoksunu personel ve partizanlaşan sorumlular,

— Kimleri güçlü görüyorsa, onların çıkarına göre karar veren kişiler.

— İş ve sendika hukukunda hakkı değil, maaş aldıkları holdingleri kollayan bir kısım sözde "bilim adamı"...

İşte bu değişik renkli altıgen içinde kalan sendikal yaşam, yetkili sendikanın saptanmasındaki haksızlıklarla sıkıştıkça sıkıştı ve bir kısım işçiler tahammül sınırını aştı. Bu ortamı yaratan ve sözleşme düzeninin işleyiş damarlarına zehir enjekte edenler sanık sandalyesine oturtulmadılar, başkalarına,hak aramanın hesabı soruldu, işten çıkarılma cezası aldılar.

Bu haksızlıklara göz yummak istemeyen yargıçlar, Çalışma Bakanı ve bilim adamları, yetkili sendikanın saptanması için yeni yollara kapı açtılar, ama nedense gizli oy-açık sayım ilkesiyle yetkili sendikanın bir günde hemen saptanabilmesi demek olan referandum yasalaşmadı.

●

1980'in getirdiği yeni ortamda Otomobil-İş Sendikası bu önemli işçi isteğini yeniden gündeme getirdi. 15 Haziran 1985 günlü yayın organına manşet attı: *Erdemir İşçileri Referandum İstiyor.*

Belli ki, Otomobil-İş, Erdemir' de işçilerin çoğunluğunu temsil ettiği halde, kendisine işverenle toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin verilmesinde güçlüklerle karşılaşıyordu. Bir buçuk yılı aşkın süredir tanınmayan bir hak savaşımında siyasal tercihler rol oynuyor denebilecekti. Başbakanın sözlerini, daha doğrusu, Arap zenginlerine verdiği güvenceyi Otomobil-İş, sözleşme imzalanmayınca greve giderse, zedeleyecek diye yetki sorunu yokuşa sürülüyordu. Çünkü Sayın Özal şöyle demişti: "İşçinin aylık ücreti 100 doları geçmemektedir. Ülkemizde işçi-işveren arasında işbirliği ve anlayışa dayanan istikrarlı ilişkiler mevcuttur." (İktisat ve İş Dergisi'ne Arapça verilen demeci aktaran Otomobil-İş Gazetesi, s. 8)

Böyle bir ortamda bir önemli hukuksal ilke Bakanlığın yorumuyla yok sayıldı ve olanlar oldu.

●

Bilinir ki, işyerlerinde işveren vekili durumunda olan personel de çalıştırılıyor. Endüstri geliştikçe, sermaye birikimi arttıkça işverenler eskisi gibi işçilerle sık sık görüşen, yollarda selamlaşan, doğrudan onlarla iş şartlarını konuşan kişi olmaktan çıkıyorlar. Patronun yetkileri genel müdür, müdür, şef, amir ve benzeri değişik adlarla anılan kişilere bölüm bölüm devrediliyor. Böylece işçilerle mal sahibi veya mal sahipleri arasında yönetici denilen bir grup, tarih sahnesine çıkarılıyor. Erdemir'de bunlara "A Personeli" deniyor. Bunlar "işçi" olmadıkları için 12 Eylül 1980'den önce de sonra da yapılan toplu sözleşmelerde hep kapsam dışında tutulmuşlardı. Çünkü bunlar işçilerin ücretlerini, terfilerini işverenin hazırlatıp uyguladığı yönetmeliğe göre düzenliyorlardı. Bu nedenle işçi sendikası ile işverenin imzalayacağı toplu sözleşmeden yararlanma olanakları fiilen ve hukuken bulunmuyordu. A personelinin bir işçi sendikasının toplu sözleşmede yetkili olup olmamasında, sendikaya üye olan işçilerin sayıları araştırılırken yüzde 51'i sağlayıp sağlamamasında bu sendikasız personelin işçi sayısına dahil edilmesi, yasanın ne maddelerine, ne amaçlarına, ne de ruhuna uymamakta idi. Otomobil-İş Sendikası 24.7.1984 tarihinde, bir yıl önce bu gerçeği Bölge Çalışma Müdürlüğüne hatırlatmıştı. Dosya Zonguldak 1. İş Mahkemesi'ne verilince, yargıcın ilk kararı şu olmuştu:

"İstanbul Nöbetçi İş Mahkemesi Hakimliğine:

Dosyamızın, *bu işlerden anlayan*

3 kişilik uzman bilirkişi heyetine tevdii ile *toplam işçi sayısından (A) Personeli sayısı ile* 153 adet güvenlik personeli ve 9 adet öğrenci sayısı *düşüldükten sonra kalan işçi sayısında* Davacı Otomobil-İş Sendikası'nın toplu iş sözleşmesi yapma yetkisine haiz olacak yüzde 51 çoğunluğu sağlayıp sağlayamayacağı hususunda rapor tanzimi için hakimliğinizce talimat yazılmasına karar vermiştir. 28 Şubat 1985"

●

İstanbul 7. İş Mahkemesi'nin seçtiği bilirkişi kurulunun raporunda şöyle denilmişti:

"... çalışanlar olarak 5497 işçinin mevcut olduğu, 9.11.1984 tarihi itibariyle *işçilerden 3.205 işçinin geçerli üyeliğine sahip bulunduğu anlaşılan muteriz Otomobil-İş Sendikası olup, Bakanlık tesbitinin yerinde olmadığı, itirazının çoğunluk sendikası olmaları itibariyle bu yönden yerinde olduğunu* tesbitle arz ederiz."

İstanbul'da nöbetçi iş mahkemesi olan 7. İş Mahkemesi Hakimliği'nce seçilen üç kişilik bilirkişi kurulunun açıkladıkları şu oluyordu:

1- Otomobil-İş Sendikası, Erdemir'de çalışan gerçek işçilerin 3205'ini üye yapmıştır.

2- 5.497 mevcut işçinin yüzde 51'i 2.748 eder. Yüzde 51'i sağlamak için 2.749 işçiyi üye yapmak yeterlidir. Oysa, Otomobil-İş Sendikası'nın Erdemir'deki üye sayısı yüzde 51'i aşmaktadır. 2.749 + 456 = 3.205...

3- Bu durumda Erdemir'de toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi Otomobil-İş Sendikası'nın olmak gerekir.

Bu yasal zorunluğu ne önleyebilir? Duygusal bir karar:

İşçi sayısı içinde A Personeli de sayılmalıdır!

Sonra da, başka bir karar:

Erdemir'e işveren sendikası ile imzalanan önceki bir sözleşme teşmil edilmiştir!

Çünkü, işçilere baskı yapılmış, bazı işçilerin Otomobil-İş'ten istifaları ve başka sendikalara üyelikleri sağlanmıştır. Böylece üç sendika arasındaymış gibi gösterilen anlaşmazlık, Bakanlıkça, kendi isteğince sonuçlandırılmıştır.

Şimdi anlaşılıyor: Bazı kişiler ve çevreler niçin işyerlerinde referandum hakkının kullanılmasını istemiyorlar. Çünkü referandum, hileyle bağdaşmaz. Güneşin balçıkla sıvanamayacağı gibi. ●

Erdemir'de Niçin Teşmil?

Sebahattin ŞEN

"Madde hakkında söz isteyen? Yok. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir."

Erdemir'de çalışan yaklaşık 8 bin işçinin, aynı zamanda 22 bin kişilik Ereğli halkının iki yıl için kaderini belirleyen "Teşmil", ilk kez yasalarımızda böyle yer aldı. Sözcük anlamı, "genişletme, yayma, kapsama alma" biçiminde açıklanan teşmil olgusu, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası hazırlanırken kimsenin aklına gelmemiş. Türk-İş'in o zamanlar hazırladığı yasa önerisinde de teşmil hükmü yok. Daha sonra hükümet tasarısı geçici komisyonda görüşülürken teşmil ile ilgili yeni bir madde eklenmiş. Geçici komisyonun hazırladığı teşmil maddesi, üzerinde herhangi bir ciddi tartışma olmadan yasalaşmıştır.

275 sayılı Yasa'ya göre, bir toplu iş sözleşmesinin kapsadığı işçiler, o işkolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu oluşturuyorsa, Bakanlar Kurulu, Yüksek Hakem Kurulu'nun görüşünü aldıktan sonra, bu toplu iş sözleşmesini aynı işkolundaki diğer işçilere ve işyerlerine teşmil edebiliyordu. Edebiliyordu ama, Bakanlar Kurulu 1963-1980 arasındaki yaklaşık 17 yıllık sürede her nedense teşmile hiç gerek duymamış. 12 Eylül döneminden sonra sendikal faaliyetler askıya alındığından, Bakanlar Kurulunun sık sık teşmil uygulamasına başvurduğunu görüyoruz. 2822 sayılı Yasa, teşmil konusunda önemli değişiklikler getirdi. Görünüşte işçi yararına olduğu sanılan bu değişiklikler, uygulamada hiç de öyle olmadığı Erdemir örneği ile iyice anlaşıldı. 275 sayılı Yasa'daki düzenlemeye göre, teşmil konusunu Bakanlar Kurulu inceleyebiliyor, herhangi bir başvuru yapılamıyordu. 2822 sayılı Yasa ise, bu konudaki işçi ve işveren sendikaları ile işverenlere ve Çalışma Bakanlığı'na başvuru yetkisi verdi. Böylece teşmilin daha kolay uygulanabileceği düşünülebilir. Kuşkusuz bu söylediğimiz sendikasız işyerleri için geçerlidir. 2822 sayılı Yasa'daki olumsuz değişiklik ise, en çok işçiyi kapsayan sözleşme yerine, o işkolundaki herhangi bir sözleşmenin teşmil edilebilmesidir. Örneklersek; Erdemir'de Türk Metal ile MESS arasındaki sözleşme değil de, Türk Metal'in herhangi bir işyerinde bağıtlamış olduğu sözleşme de teşmil edilebilirdi.

TEŞMİL'İN AMACI

Yasa gerekçelerine baktığımızda teşmilin iki amacının olduğunu görüyoruz:

1. Bir işkolundaki işyerlerinden bazılarının toplu sözleşme kapsamı dışında kalmasını önlemek; bu işyerlerini de sözleşme kapsamına

alarak eşit çalışma koşulları uygulamak, böylece işyerleri arasında haksız rekabeti önlemek,

2- Toplu sözleşme uygulamasını yaygınlaştırarak sözleşmeden yararlanan işçi sayısını artırmak, işçilerin yaşam düzeyini yükseltmek.

Teşmilin amacının gerçekleşebilmesi için, teşmil kapsamına alınan işyerinde sendikal örgütlenmenin olmaması gerekir. Toplu iş sözleşmesi uygulanan işyerlerinde zaten teşmil geçerli olamaz. Sendikal örgütlenme yapılan işyerlerinde de sonuçta işçiler özgürce toplu pazarlık hakkına kavuşacaklardır. Sendikal örgütlenme, özellikle de yetki prosedürü ya da yetki uyuşmazlığı süren işyerlerinde teşmil uygulanması, teşmilin amacından saptırılmasıdır.

ERDEMİR'DEKİ DURUM

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları metal işkolunda önemli bir yere sahiptir. Daha da önemlisi, Erdemir, Türk sendikacılık tarihi açısından da yararlı dersler çıkartılması gereken bir işyeridir. Erdemir işçisi, kişisel çıkarları için sendika kuranların daha sonra yine kişisel çıkarları için kimlerle birleştiğini görmüştür, yaşamıştır. Böylesine köklü bir sendikal mücadele tarihine sahip olan işyerinde teşmil uygulamasının hiçbir akılcı, yasal dayanağı yoktur. Çünkü teşmil, sendikal örgütlenmenin, sendikal faaliyetin olmadığı işyerlerinde uygulanabilir; yasadaki amacı budur. Ne var ki, teşmil uygulayanların amacının başka olduğunu görüyoruz. Teşmil uygulaması daha önce de gündeme getirilmiş, Cumhurbaşkanı teşmil kararnamesini "veto" etmişti. Basında yer aldığı kadarıyla, Cumhurbaşkanı yetki uyuşmazlığı süren bir işyerinde teşmil uygulanmasını Anayasaya aykırı bulmuştu. Aynı gerekçe bugün de geçerlidir. O zaman yargı organında süren uyuşmazlık sonuçlanmış, Otomobil-İş Sendikası yeniden bakanlıktan yetki isteminde bulunmuştur. Yargı kararına göre 3205 olan Otomobil-İş üye sayısı, noter aracılığıyla yapılan üye kayıtları sonucu 4527'ye yükselmiştir. İşyerindeki toplam işçi sayısı (kapsam dışı personel dahil) 7888'dir. Görüldüğü gibi, Otomobil-İş Sendikası yasal çoğunluğu kazanmış, Bakanlığa da yetki için başvurmuştur. Ne var ki, Otomobil-İş Sendikası'nın yasal yoldan onanması gereken yetkisi, teşmil kararnamesiyle engellenmiş, sendikaya da teşmil uygulamasına geçildiği için yetki incelemesi yapılamayacağı bildirilmiştir.

Yasada açıkça, teşmil kararnamesinde gerekçesinin yazılmasının zorunlu olduğu belirtiliyor. Yasada böyle yazıyor ama, kararnamede gerekçe gösterilmeye gerek duyulmamış. Bilindiği kadarıyla, teşmil gerekçesi olarak işyerinde yetki uyuşmazlığının uzaması öne sürülmektedir. Bugün için Otomobil-İş Sendikası noter aracılığıyla onaylanan fişlerle çoğunluğu sağladığına göre, artık yetki uyuşmazlığı sona ermiş demektir. Kaldı ki, yetki uyuşmazlığı sürerse bile işyerinde çalışanlara avans ödemesi yapılarak işçilerin mağduriyeti önlenebilirdi. Çünkü Erdemir, MESS üyesidir ve bu işveren örgütü ile yapılan protokol gereği, yetki uyuşmazlığı süren işyerlerinde avans ödemesi yapılmaktadır. Öte yandan, yetki uyuşmazlığı süren yalnızca bu işyeri de değildir. Bakanlık, yetki uyuşmazlığı süren öteki işyerleri için neden teşmil istememektedir? Örneğin, Seydişehir Alüminyum Tesisleri de kamu işyeridir, yaklaşık 8 bin işçi çalışmaktadır ve bu işyerinde de yetki uyuşmazlığı vardır. Ama iki işyeri arasında Bakanlık açısından önemli bir fark vardır: Seydişehir'de Türk Metal sayısal çoğunlukta görülmektedir, teşmile gerek yoktur.

OYUN İÇİNDE OYUN

ANAP hükümeti Zonguldak bölgesinde 4 milletvekilinden birisini kazanabildi. Bu nedenle bölgenin, özellikle de 8 bin demir-çelik işçisinin oluşturduğu Ereğli'nin hükümet için özel bir önemi var. Erdemir'de Otomobil-İş Sendikası'nın yetki alması, ANAP hükümetinin oy kaybetmesi, yıpranması demektir. Çünkü Otomobil-İş Sendikası hükümetin uyguladığı ekonomik ve sosyal politikayı eleştirmekte, demokratik hak ve özgürlükleri savunmakta kararlı gözükmektedir. Hükümetin yapmak istediği, kendisine yakın gördüğü Türk Metal Sendikası'nı yetkili kılmaktadır. Türk Metal bugün yeterli çoğunluğa sahip olmadığından, teşmil ile süre tanınmış, zaman kazandırılmak istenmiştir. Teşmil süresi içerisinde her türlü sendikal güvenceden yoksun Otomobil-İş üyelerinin, Türk Metal'e kaydırılması amaçlanmaktadır. Korkarız ki işçiler, iş değişikliği, sürgün, işten atma gibi her türlü baskıya hedef olacaktır. Gelişmeleri hep birlikte göreceğiz.

İşte Bakanlık-MESS-Türk Metal üçlüsünün Erdemir'de oynamak istediği oyunun içyüzü budur. Sendikasız işçileri ve işyerlerini sözleşme kapsamına alarak işyerleri açısından eşit çalışma koşullarının sağlanması işçiler açısından da yaşam düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla yasalaştırılan teşmil hükmü, Erdemir'de bu amacından saptırılmıştır. Sendikal hak ve özgürlükleri savunanları 12 Eylül öncesi dönemi geri getirmeyi istemekle suçlayanlar, o dönemde oynanan oyunların yanlı tutumlarıyla bugün yeniden gündeme getirmeye çalışmaktadırlar.

SENDİKALAR TEŞMİL İSTERSE...

Yasaya göre Bakanlık, işveren, işveren sendikaları ve işçi sendikaları teşmil isteyebiliyor. Bakanlığın bu yetkisini nasıl kullandığını yukarıda açıklamaya çalıştık. İşveren ya da işveren sendikalarının sendikasız, toplu iş sözleşmesi olmayan bir işyerinde teşmil uygulaması isteyebileceğini sanmak da fazla iyimserlik olur. Geriye işçi sendikaları kalıyor.

Yeni yasalarla sendikal faaliyetlerin önemli ölçüde kısıtlandığı bir gerçek. İşçi sendikaları, sendikasız işçileri örgütlemek, güç kazanmak gibi olumlu gelişmeler bir yana, bugünkü varlıklarını sürdürebilme telaşı içindeler. Öte yandan, Bakanlıkça yayımlanan son istatistikte sendikalaşma oranı her ne kadar yüzde 64.85 olarak gösterilmiş ise de, ülkemizde yüzbinlerce işçinin sendikasız olduğu, toplu pazarlık hakkından yararlanamadığı da herkesçe biliniyor. Bu işçilerin kaderi asgari ücrete bağlıdır. İşçi sendikalarının en azından bugünkü ortamda anılan işçilere ulaşabilmeleri, bunları örgütleyebilmeleri çok güçtür. Bu durumdaki işyerleri için işçi sendikaları teşmil uygulaması isterlerse ne gibi sonuç doğurur? Kanımızca konu iki yönlü tartışmalı: Teşmil uygulaması işçiye görece bir rahatlık getirecek, örgütsüzlüğü özendirecektir. Öte yandan, sendikalar bu işyerlerine ulaşamayacaklarına göre sendikasız işçilerin maddi hakları işverenin insafına bırakılmış olacaktır. Yeni dönemin ilk teşmil uygulamasıyla birlikte sanırız bu soru da gündeme geldi. ●

Otomobil İş Sendikası Karadeniz Şube Yönetim Kurulu'na yönelttiğimiz sorulara "Şube Yönetim Kurulu" imzasıyla yazılı olarak gelen yanıtı aynen yayımlıyoruz.

Erdemir'de Sendikal Mücadele

Erdemir gerçekten bir devlet fabrikası olduğu halde, yönetimi özel girişimcilerin elinde bulunan, özel kuruluş yasası ile kurulmuş olup, kısa adı MESS diye tanımlanan işveren sendikasının üyesidir.

Özel kuruluş yasasından dolayı olacak ki, sanki Ali'nin ya da Veli'nin fabrikası gibidir.

Ülkemizde en büyük yüz işveren listesine ve kâr eden kuruluş sıralamasına bakılırsa Erdemir ilk sıralardadır.

Erdemir'in sermayesinin büyük bir kısmı devletin olup, bizlerin verdiği vergilerle kurulmuş yabancı ve özel girişimcilerin de ortak edildiği bir anonim şirkettir.

Ülkemizde yassı mamul üreten tek fabrika olduğu için ekonomideki yeri ve önemi tartışma götürmez.

Sanayimizdeki önemi ve metal sanayiindeki konumu, sendikal hareket için de çok önemlidir.

Kurulduğu günden beri de birçok sendika Erdemir'de 8 bin işçi adına örgütlenme denemesinde bulunmuştur. Kısacası Erdemir ülkemiz için çok şey, Ereğli için her şeydir.

12 EYLÜL ÖNCESİ VE SONRASINDA DURUM:

Sendikal örgütlenmede Erdemir' de uzun süre ayakta kalan sendika DİSK'e bağlı, halen faaliyeti durdurulmuş T. Maden-İş Sendikasıdır.

Erdemir işçisi uzun yıllar verdiği sendikal mücadelede bazı sendikaları Erdemir'den uzaklaştırmıştır.

1969 senesinde Türk Metal Sendikası uzaklaştırılmış, 14 sene Erdemir'e gelememiştir. Bundan sonra T. Maden-İş Sendikasında sendikal birliğini sağlamış, daha sonra da 1974-1975 yıllarında Erdemir'e girmeye çalışan Çelik-İş Sendikası'nı da uzaklaştırmıştır. Erdemir işçisi T. Maden-İş Sendikasıyla özdeşleşmiş olacak ki, kendi içinden kopan Devrimci Maden-İş Sendikasına karşı da iyi bir sınav vererek 4 Temmuz 1980 tarihinde T. Maden-İş Sendikasının yetki almasıyla toplu sözleşme görüşmelerine başlamıştır. Fakat toplu sözleşme görüşmeleri sürerken 12 Eylül'le birlikte T. Maden-İş Sendikasının faaliyeti durdurulmuştur.

Ancak, şu konulara değinmeden geçmek olanaksızdır. 12 Eylül öncesi ne hikmetse her yetki ve toplu sözleşme döneminde irili-ufaklı sendikalar Erdemir işçisinin başına bela olmuş, Erdemir işçisi de bu yüzden rahat bir nefes alamamıştır.

Bunların yanında yıllarca politik oyunlar yüzünden Erdemir işçisinin sendikal birliği bölünmüş, bazı kasaba politikacıları da sendikaları sürekli etki alanlarında tutmaya çalışmışlardır.

12 Eylül ile birlikte Yüksek Hakem Kurulu'nun (YHK) devreye girmesiyle yapılan 2 dönem toplu sözleşme ve dönemin olağanüstü koşulları Erdemir işcisinin ileriye dönük umudunu yitirmeden sendikasız olmasına, birçok sendikal haklarını elinden alınmasına karşın derin bir sessizlik içinde üretime katkısını sürdürmüş, Erdemir bu yıllarda da kar açısından liste başlarında yer almıştır. Erdemir işçisinin YHK döneminde ekonomik ve sosyal kayıplarının en somut örneği de Erdemir'in faaliyet raporlarından YHK'nın toplu sözleşmelerinden anlamak mümkündür. Ekonomik olarak 1978 döneminde Erdemir'de işçi maliyetleri yüzde 15,5'lerde iken, 1983'te yüzde 8,7'lere düşmüştür. Sosyal olarak da 2 ton kömür hakkı ellerinden alınmış, yakacak yardımıyla 1 ton kömür alamaz hale gelmiştir.

7.5.1983 tarihinde 2821 ve 2822 sayılı yasaların yürürlüğe girmesiyle Erdemir'de sendikal faaliyet yeniden başlamıştır.

Erdemir işçisi sendikasızlığın faturasını ağır biçimde ödediğinin farkına varmıştır.

Geçmişin acı deneyimleri; böl, parçala, yönet politikalarının getirdiği zararlar, politik oyunlardan, kasaba politikacılarının kendi çıkar hesaplaşmalarından sendikaların çektiği sıkıntılar Erdemir işçisine ders olmuştur.

Bu dönem Erdemir işçisinin kazancını bu şekilde tanımlamak yanılgı olmaz.

Sendikamız Otomobil-İş; 1 Eylül 1983 tarihinde şube kuruluş işlemlerini tamamlayarak tüzel kişilik kazanmıştır. Bu arada Erdemir'de sendikal faaliyetler hızlanmış, Türk Metal Sendikası 1969'da Erdemir' den gitmek zorunda kalmasına karşın, yanına Türk-İş'in ağır toplarını da (Kaya Özdemir, İsmail Topkar) alarak Ereğli'deki tabelalarında amblemlerindeki kurt resmini silerek Erdemir'e kuzu postuna bürünerek sanki, mevcut iktidar gücünü arkasına alarak gelmiştir.

Ancak Türk Metal Sendikasının baskısı kısa zamanda düşürülmüş, tabelasıyla başbaşa kalmıştır.

Erdemir işçisini geçmişte bölerek ihanet eden sendika Devrimci ismini silerek Çağdaş Metal-İş ismini almış, daha sonra da Erdemir' in kapısına astığı sahte Ek-6 formunu çok iyi pazarlayarak 1975'te Erdemir'den kovulan Çelik-İş Sendikası adı altında aynı görevini ve işlevini sürdürmektedir. Aradan 1 yıl geçmesine karşın kongre yapacak üyesi olmadığından faaliyetlerini atamalı yöneticiler eşliğinde üçbeş işçi emeklisinin desteğiyle yürütmektedirler.

Her iki sendika da Erdemir'de geçmişte olduğu gibi bugün de tarihi görevleri olan işçiyi bölme işlemlerini yerine getirmektedirler.

Erdemir'de Çelik-İş Sendikası sahte Ek-6 formuyla şansını denemişse de davası Zonguldak 1. İş Mahkemesinde evrak üzerinden reddedilmiştir. Ayrıca sahte Ek-6 düzenlemek suçundan Karadeniz Ereğli Asliye Ceza Mahkemesinde açılan davası sürmektedir.

Erdemir işçisi Türk Metal ve Çelik-İş'i geçmişte çok iyi tanıdığından sendikal tercihini Otomobil-İş'e üyeliklerini yaptırarak kullanmıştır. Artık Erdemir'de Otomobil-İş Sendikası vardır. Erdemir işçileriyle bütünleşmiştir.

Bilindiği gibi Bakanlık Otomobil-İş Sendikasına ilk engeli yüzde 10'luk işkolu barajını aştırmayarak yapmıştır. Türkiye genelindeki bu engelleme Erdemir özeline de yansıyarak Otomobil-İş'e üye akınını bir süre durdurmuş ve bu arada çok az sayıda üye Türk Metal Sendikasına geçerek bu sendikaya bugüne dek yaşam şansı verilmiştir.

Daha sonra örgütlenmeye devam ettirilerek Erdemir'de yoğun üye kayıtları ile Otomobil-İş Sendikası olarak yetki alacak düzeye gelinmiştir.

T. Otomobil-İş Sendikası olarak 9.11.1984 tarihinde Çalışma Ba-

kanlığı'na yaptığımız yetki tespiti istemine gülünç bir sayıyla yanıt verilmiştir. Bunun en somut örneği ise şöyledir; Çalışma Bakanlığı'na 4060 üye fişiyle müracaat edilmiş, Çalışma Bakanlığı 2871 üye fişi üzerinden değerlendirme yapmıştır. Bakanlığın bu şekilde vurdumduymazlığı bizleri şaşırtmış, fakat Erdemir işçisinin birliğini bozamamıştır.

Daha sonra Zonguldak İş Mahkemesine müracaatımızı yaptıktan sonra oyunlar devam etmeye başladı. Sendikamız aleyhine propagandalar ve provokasyonlar gelişti. Bunların da sonuç vermemesinden sonra iş mahkemesinin devam ettiği sırada hükümet Teşmil Kararnamesini hazırlamış, ancak Cumhurbaşkanı Evren, Sendikalar Yasası ve Anayasaya aykırı gerekçesiyle sendikamızın da girişimiyle Teşmil Kararnamesi geri çevrilmiştir.

Tüm bu gelişmeler sırasında Erdemir işçisi Otomobil-İş Sendikası'nda bütünleşmeye devam ediyordu. İş mahkemesinin 22.2.1985 tarihli ara kararı ise şöyle:

1- Türk Metal, Çelik-İş sendikalarının müdahillik istemleri reddediliyor.

2- 7888 toplam işçi sayısından "A Personeli" ile 153 adet güvenlik personeli ve 9 adet öğrenci sayısı düşüldükten sonra 5497 "B Personeli" üzerinden Otomobil-İş Sendikasının üye tespitinin yapılması için dosyamızı İstanbul nöbetçi iş mahkemesine bilirkişi incelemesi için göndermiştir. Mahkemenin yerinde ara kararı vermesinden sonra Zonguldak C. Başsavcısının dava dosyasını mahkemeden incelemek için istemesi düşündürücü olup, yargının bağımsızlığı açısından kafalarda soru işareti yaratmıştır.

Bilirkişiler incelemesini bitirerek T. Otomobil-İş Sendikasının işyerinde çalışan 5497 B Personeli işçiden 3205 üyesi bulunduğunu ve toplu sözleşme yapma yetkisi çoğunluk sendikası olan T. Otomobil-İş Sendikasına ait olduğu saptanmıştır.

Bilirkişi raporları geldikten sonra mahkeme ise daha önce müdahillik istemleri reddolan Türk Metal Sendikasını yeniden davaya dahil etmiş, ayrıca ara kararı ile düşürülen A Personelini de tekrar sayıma dahil ederek mahkememizi reddetmiştir.

Burada bizleri düşündüren asıl sebep ara kararından rücu edilmeden karar verilmesi. Bakanlık ile daha önceki resmi yazışmalarımıza A Personelinin yetki tespitinde sayıma alınıp alınmamasının mahkemece karar verilmesi şeklinde idi.

Mahkeme A Personelini sayım dışı bırakınca **Bakanlık adeta taraf sendika gibi davranıp, mahkemeye A Personeli için etki etmiştir. Böylece bir işçi sendikası olan Türk Metal Sendikası ve Çalışma Bakanlığının da üstün gayretleri ile A Personeli sayıma dahil edilmiş ve mahkememiz reddedilmiştir.**

Usûl ve yasaya aykırı bulduğumuz bu kararı temyiz edip Yargıtay'a gönderip bozulmasını beklerken, Yargıtay; belki adalet tarihinin en hızlı kararını vererek sayısı onbinlerce olan evrakları 48 saatte inceleyip mahkemenin kararını onamıştır. Bundan sonra T. Otomobil-İş Sendikası olarak daha sonra yaptığımız üyelikler dahil edilip, 4527 üye fişiyle 1 Temmuz 1985 tarihinde Çalışma Bakanlığına başvurup yetki tespitine yanıt beklerken 9 Temmuz 1985 tarihinde Türk Metal Sendikasının süper sözleşmesi Erdemir işçisine teşmil edilmiştir.

Bu arada bizleri asıl düşündüren teşmilin nasıl uygulandığıdır.

27.7.1985 tarihinde Yargıtay mahkeme kararını onaylarken, 27.7.1985 tarihinde teşmil kararnamesi de hazırlanmıştır. Bu kadar hızlı çalışan Bakanlık 1 Temmuz 1985'teki çağrımıza ise Sendikalar Yasasının 13. maddesi gereği 6 günlük yanıt süresini ihlal edip yanıt vermemiştir.

9 Temmuz 1985 tarihli Resmi Gazete'de teşmil yayınlanmıştır.

9 Temmuz 1985 tarihinde yetki tespitinde sayıya dahil edilen A personeli teşmilde kapsam dışı bırakılmış, teşmil 5497 B personeline uygulanmıştır.

Bakanlığın böylesine çarpıklıklarla dolu kararları bizleri düşündürmektedir. Bu uygulamalar ANAP iktidarının işçilere bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır.

Erdemir özel yasayla kurulduğu için çalışan işçiler A ve B personeli diye ikiye ayrılmaktadır.

Bizlerin T. Otomobil-İş Sendikası olarak ilkemiz tüm çalışanların sendikalı olmasıdır. Bununla beraber sendikalara üye olmadığı için B personelinin toplu sözleşmesinin uzamasından yana değiliz. Çünkü A personeli Erdemir işvereninin özel yönetmeliği ile çalışmakta olup, yapılan toplu sözleşmelerde kapsam dışı bırakılmaktadır.

Bununla beraber işveren vekili sıfatı taşımaktadırlar. Tüm bunların değerlendirmesi yapılınca, işverenin manevi baskısı sendikaların A personeli adına sözleşme bağıtlamaları maddeten ve hukuken olanaksızdır. Bu nedenle A personeli sendikalara kayıt olmamaktadır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen yetki tespitinde A personeli sayıya dahil edilmektedir.

Erdemir'de oynanan politik oyunlara karşın T. Otomobil-İş Sendikası olarak demokratik sendikal mücadelemizi sürdürmeye kararlıyız. ANAP iktidarının işverenleri örgütlediği kadar, bizler de T. Otomobil-İş Sendikası olarak işçileri sendikamızda örgütleyeceğiz.

Bizlerin en doğal ve anayasal hakkımız olan sendikal mücadelemizi etkin bir şekilde sürdüreceğimizden hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Sendikalar Yasasının en asgari düzeyde olmasına karşın, ANAP iktidarı bunlara bile tahammül edememektedir. Her geçen gün sendikal yasaları ihlal ederek, işçileri daha da mağdur etmektedirler.

İşte ANAP iktidarının işçilere bakış açısından en somut örnekler:

Dünyanın dört bucağına gidip, Türkiye'nin ucuz emek cenneti olduğunu sayın başbakanımızın söylemesi, serbest bölgelere yerli-yabancı sermayeyi davet ederek 10 sene grev-lokavt yok diyerek işçileri sendikal hak ve özgürlüklerden yoksun bırakması.

Yapılan toplu sözleşmelerde adeta taraf olarak sözleşmelere müdahale etmesi sendikalar üstü YHK ve Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu oluşturması, enflasyonun altında zam oranları belirlemesi, sendikasız işçilere prim verilmesi, sözleşmeli personel kanunlarının çıkartılması, buna benzer anti-demokratik yasaların çıkartılmaya çalışılması.

Son olarak da Teşmil olayı bizlere ışık tutmaktadır.

Sonuç olarak şunları söylemekte yarar var:

ANAP iktidarının işçileri sendikasız, toplu sözleşmesiz döneme itme çalışmalarının en büyük faturasını T. Otomobil-İş Sendikası olarak bizler çekmekteyiz.

Bu geçiş süreci içerisinde yetki tespitlerimizin yüzde 80'ini mahkemelerden almaktayız.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından bir tanesi sendikal hak ve özgürlüklerdir.

Her türlü engellemelere metal işkolunda çalışan binlerce arkadaşlarımızın işten çıkarılmasına karşın, metal işkolunda işçiler demokratik sendikacılıktan yana olan *T. Otomobil-İş Sendikasını seçmiştir.*

Yıllardır ekonomik istikrarsızlığın faturası biz işçilerin sırtına vurulmuş, bundan sonra da vurulmak istenmektedir. Bu uydurmacalara artık son vererek metal işkolunda daha etkin sendikal mücadele vermenin kaçınılmaz olduğu ortadadır.

İşçi sınıfı olarak her türlü anti-demokratik yasalara karşı sendikal mücadelemizi T. Otomobil-İş Sendikası olarak yasal yollardan sonuna kadar sürdüreceğiz. ●

kanlığı'na yaptığımız yetki tespiti istemine gülünç bir sayıyla yanıt verilmiştir. Bunun en somut örneği ise şöyledir; Çalışma Bakanlığı'na 4060 üye fişiyle müracaat edilmiş, Çalışma Bakanlığı 2871 üye fişi üzerinden değerlendirme yapmıştır. Bakanlığın bu şekilde vurdumduymazlığı bizleri şaşırtmış, fakat Erdemir işçisinin birliğini bozamamıştır.

Daha sonra Zonguldak İş Mahkemesine müracaatımızı yaptıktan sonra oyunlar devam etmeye başladı. Sendikamız aleyhine propagandalar ve provokasyonlar gelişti. Bunların da sonuç vermemesinden sonra iş mahkemesinin devam ettiği sırada hükümet Teşmil Kararnamesini hazırlamış, ancak Cumhurbaşkanı Evren, Sendikalar Yasası ve Anayasaya aykırı gerekçesiyle sendikamızın da girişimiyle Teşmil Kararnamesi geri çevrilmiştir.

Tüm bu gelişmeler sırasında Erdemir işçisi Otomobil-İş Sendikası'nda bütünleşmeye devam ediyordu. İş mahkemesinin 22.2.1985 tarihli ara kararı ise şöyle:

1- Türk Metal, Çelik-İş sendikalarının müdahillik istemleri reddediliyor.

2- 7888 toplam işçi sayısından "A Personeli" ile 153 adet güvenlik personeli ve 9 adet öğrenci sayısı düşüldükten sonra 5497 "B Personeli" üzerinden Otomobil-İş Sendikasının üye tespitinin yapılması için dosyamızı İstanbul nöbetçi iş mahkemesine bilirkişi incelemesi için göndermiştir. Mahkemenin yerinde ara kararı vermesinden sonra Zonguldak C. Başsavcısının dava dosyasını mahkemeden incelemek için istemesi düşündürücü olup, yargının bağımsızlığı açısından kafalarda soru işareti yaratmıştır.

Bilirkişiler incelemesini bitirerek T. Otomobil-İş Sendikasının işyerinde çalışan 5497 B Personeli işçiden 3205 üyesi bulunduğunu ve toplu sözleşme yapma yetkisi çoğunluk sendikası olan T. Otomobil-İş Sendikasına ait olduğu saptanmıştır.

Bilirkişi raporları geldikten sonra mahkeme ise daha önce müdahillik istemleri reddolan Türk Metal Sendikasını yeniden davaya dahil etmiş, ayrıca ara kararı ile düşürülen A Personelini de tekrar sayıma dahil ederek mahkememizi reddetmiştir.

Burada bizleri düşündüren asıl sebep ara kararından rücu edilmeden karar verilmesi. Bakanlık ile daha önceki resmi yazışmalarımıza A Personelinin yetki tespitinde sayıma alınıp alınmamasının mahkemece karar verilmesi şeklinde idi.

Mahkeme A Personelini sayım dışı bırakınca Bakanlık adeta taraf sendika gibi davranıp, mahkemeye A Personeli için etki etmiştir. Böylece bir işçi sendikası olan Türk Metal Sendikası ve Çalışma Bakanlığının da üstün gayretleri ile A Personeli sayıma dahil edilmiş ve mahkememiz reddedilmiştir.

Usûl ve yasaya aykırı bulduğumuz bu kararı temyiz edip Yargıtay'a gönderip bozulmasını beklerken, Yargıtay; belki adalet tarihinin en hızlı kararını vererek sayısı onbinlerce olan evrakları 48 saatte inceleyip mahkemenin kararını onamıştır. Bundan sonra T. Otomobil-İş Sendikası olarak daha sonra yaptığımız üyelikler dahil edilip, 4527 üye fişiyle 1 Temmuz 1985 tarihinde Çalışma Bakanlığına başvurup yetki tespitine yanıt beklerken 9 Temmuz 1985 tarihinde Türk Metal Sendikasının süper sözleşmesi Erdemir işçisine teşmil edilmiştir.

Bu arada bizleri asıl düşündüren teşmilin nasıl uygulandığıdır.

27.7.1985 tarihinde Yargıtay mahkeme kararını onaylarken, 27.7.1985 tarihinde teşmil kararnamesi de hazırlanmıştır. Bu kadar hızlı çalışan Bakanlık 1 Temmuz 1985'teki çağrımıza ise Sendikalar Yasasının 13. maddesi gereği 6 günlük yanıt süresini ihlal edip yanıt vermemiştir.

9 Temmuz 1985 tarihli Resmi Gazete'de teşmil yayınlanmıştır.

9 Temmuz 1985 tarihinde yetki tespitinde sayıya dahil edilen A personeli teşmilde kapsam dışı bırakılmış, teşmil 5497 B personeline uygulanmıştır.

Bakanlığın böylesine çarpıklıklarla dolu kararları bizleri düşündürmektedir. Bu uygulamalar ANAP iktidarının işçilere bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır.

Erdemir özel yasayla kurulduğu için çalışan işçiler A ve B personeli diye ikiye ayrılmaktadır.

Bizlerin T. Otomobil-İş Sendikası olarak ilkemiz tüm çalışanların sendikalı olmasıdır. Bununla beraber sendikalara üye olmadığı için B personelinin toplu sözleşmesinin uzamasından yana değiliz. Çünkü A personeli Erdemir işvereninin özel yönetmeliği ile çalışmakta olup, yapılan toplu sözleşmelerde kapsam dışı bırakılmaktadır.

Bununla beraber işveren vekili sıfatı taşımaktadırlar. Tüm bunların değerlendirmesi yapılınca, işverenin manevi baskısı sendikaların A personeli adına sözleşme bağıtlamaları maddeten ve hukuken olanaksızdır. Bu nedenle A personeli sendikalara kayıt olmamaktadır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen yetki tespitinde A personeli sayıya dahil edilmektedir.

Erdemir'de oynanan politik oyunlara karşın T. Otomobil-İş Sendikası olarak demokratik sendikal mücadelemizi sürdürmeye kararlıyız. ANAP iktidarının işverenleri örgütlediği kadar, bizler de T. Otomobil-İş Sendikası olarak işçileri sendikamızda örgütleyeceğiz.

Bizlerin en doğal ve anayasal hakkımız olan sendikal mücadelemizi etkin bir şekilde sürdüreceğimizden hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Sendikalar Yasasının en asgari düzeyde olmasına karşın, ANAP iktidarı bunlara bile tahammül edememektedir. Her geçen gün sendikal yasaları ihlal ederek, işçileri daha da mağdur etmektedirler.

İşte ANAP iktidarının işçilere bakış açısından en somut örnekler:

Dünyanın dört bucağına gidip, Türkiye'nin ucuz emek cenneti olduğunu sayın başbakanımızın söylemesi, serbest bölgelere yerli-yabancı sermayeyi davet ederek 10 sene grev-lokavt yok diyerek işçileri sendikal hak ve özgürlüklerden yoksun bırakması.

Yapılan toplu sözleşmelerde adeta taraf olarak sözleşmelere müdahale etmesi sendikalar üstü YHK ve Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu oluşturması, enflasyonun altında zam oranları belirlemesi, sendikasız işçilere prim verilmesi, sözleşmeli personel kanunlarının çıkartılması, buna benzer anti-demokratik yasaların çıkartılmaya çalışılması.

Son olarak da Teşmil olayı bizlere ışık tutmaktadır.

Sonuç olarak şunları söylemekte yarar var:

ANAP iktidarının işçileri sendikasız, toplu sözleşmesiz döneme itme çalışmalarının en büyük faturasını T. Otomobil-İş Sendikası olarak bizler çekmekteyiz.

Bu geçiş süreci içerisinde yetki tespitlerimizin yüzde 80'ini mahkemelerden almaktayız.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından bir tanesi sendikal hak ve özgürlüklerdir.

Her türlü engellemelere metal işkolunda çalışan binlerce arkadaşlarımızın işten çıkarılmasına karşın, metal işkolunda işçiler demokratik sendikacılıktan yana olan *T. Otomobil-İş Sendikasını seçmiştir.*

Yıllardır ekonomik istikrarsızlığın faturası biz işçilerin sırtına vurulmuş, bundan sonra da vurulmak istenmektedir. Bu uydurmacalara artık son vererek metal işkolunda daha etkin sendikal mücadele vermenin kaçınılmaz olduğu ortadadır.

İşçi sınıfı olarak her türlü anti-demokratik yasalara karşı sendikal mücadelemizi T. Otomobil-İş Sendikası olarak yasal yollardan sonuna kadar sürdüreceğiz. ●

Toplu Sözleşmelere Somut Öneriler

Yıldırım KOÇ

Bir işçiye miktar olarak daha yüksek bir zam veriliyorsa, işyerindeki bir başka işçiye daha az veriliyordur. Son yıllarda işyerlerinde çeşitli kişilerin ücretleri arasındaki fark arttı. Yüzdeli zam sistemiyle bu farkı daha da artırmak (özellikle toplu sözleşme sürecinde işçilerin eşit ve ortak bir çaba gösterdiği düşünülürse) işyerinde dayanışmayı zedeler.

GÜN'ün Temmuz 1985 sayısında *"Toplu Sözleşmelerde Neler İstenebilir"* başlıklı yazıda ekonomik bunalım dönemlerinde işçilerin çıkarlarını gerçekten koruyan ve savunan sendikaların bile gerçek gelir düzeyini artırmada pek de başarılı olamadığı düşüncesi açıklanmış ve bazı önerilere özetle değinilmişti. Bu yazıda ise somut öneriler, özellikle 12 Eylül 1980 öncesinde bağıtlanmış toplu sözleşmelerden örneklerle değerlendirilecek. Önce toplu sözleşmelere konması işçilerin ve işçi hareketinin aleyhine olan hükümler ele alınacak, daha sonra da konmasında yarar görülenler.

BUNALIM DÖNEMİNDE İŞVERENLERİN TAVRI

Bugünün ekonomik bunalım ortamında işçilere, işçi hareketine ve bu hareketin örgütleniş biçimlerinden biri olan sendikalara karşı işverenler arasında iki ayrı yaklaşım sözkonusudur.

Birinci yaklaşım, bu bunalımı da bahane ederek işçi hareketini iyice zayıflatmaya, sendikaları iyice denetim ve güdüm altına almaya ve hatta sendikalaşmayı fiilen engellemeye çabalıyor. Bu kesim ekonomik bunalımdan doğal olarak etkiniyor, ama davranışının arkasındaki ana neden ekonomik değil, siyasal. Siyasal ve demokratik hak ve özgürlükleri yasalarda ya da fiilen kısıtlamayı amaçlıyor.

İkinci yaklaşım, gerçekten ekonomik sıkıntı içinde olup, bu nedenle sendikaların taleplerine olumlu yanıt veremeyenler. Bu kesimin temel hak ve özgürlüklere, işçilerin sendikalaşmasına, toplu pazarlık sistemine karşı temelde olumsuz bir tavırları yok. Hatta bir kısmı, işyerinde güçlü bir sendika bulunmasının küçük sorunların büyümemesinde, iş huzurunun sağlanmasında ve üretimin istikrarlı bir biçimde sürdürülmesindeki katkısını kavramışlar.

Sendikacılar için bu iki kesimi birbirine karıştırmak kanımca büyük bir hata olur. Toplu sözleşmelerde izlenecek strateji ve işverenlerin belirli talepler karşısındaki tutumu, bu farkın mihenk taşıdır. Eğer ekonomik bunalımdan yakınan bir işveren toplu sözleşme görüşmelerinde para dışı maddelerde uzlaşmacı davranıyorsa, yukarıda belirtilen ikinci yaklaşımda biri olduğu sonucuna varılabilir. Ama bir taraftan iyi niyetli olduğunu ileri sürerken, fırsatı ganimet bilip, parayla doğrudan ilgili olmayan konularda da işçileri geri adım attırmaya çalışıyorsa, bu konulardaki olumlu talepleri reddediyorsa, o zaman birinci yaklaşımı benimsiyordur.

Bu iki yaklaşımın göreli gücü ve etkenliği nasıl, bilemiyorum. Bunu sanıyorum önümüzdeki aylar ve yıllar gösterecek.

Sendikaların bu iki yaklaşımdaki işverene karşı tavrı nasıl farklılaşabilir? Sanırım iyi niyet gösterene iyi niyet göstererek; kötü niyet gösterene de gücünün yettiği ölçüde karşı çıkarak, onu kendi üyeleri ve kamuoyu önünde teşhir ederek. Bir sendikanın bugünkü mevzuat çerçevesinde yapabileceği o denli kısıtlı ki.

TOPLU SÖZLEŞMELER HAKLARI KISMADA KULLANDIRILMAMALI

İş Yasası işçi-işveren ilişkisini düzenlerken, bazı konularda asgari düzeyi belirlemiş, daha üstüne çıkılabilmesini bireysel sözleşmelere ya da toplu sözleşmelere bırakmıştır. Bunların birçoğunda İş Yasası işçi lehine asgari düzeyi saptar. Bunun altına inilemez. Birkaç noktada ise, toplu sözleşmelerle İş Yasasında belirlenen düzeyin altına inilebilir. Diğer bir deyişle, yasa bir düzey belirlemiş, ama altına toplu sözleşmelerle inilebileceğini de belirtmiştir. Toplu sözleşmelerde dikkat edilecek birinci ana konu, yasanın gerisine gitmemektir. Daha önce bağıtlanmış toplu sözleşmelerde bu nitelikte hükümler varsa, bunların kaldırılması istenebilir. Bunların hiçbirinin parayla doğrudan bağlantısı da yoktur.

Bu nitelikte dört konu vardır:

Fazla çalışmada peşin izin: İş Yasasının 35. maddesinin "e" fıkrasına göre, "fazla saatlerde çalışmak için işçinin muvafakatinin alınması gerekir." Ancak yasa hükümleri uyarınca 1973 yılında çıkarılan Fazla Çalışma Tüzüğü'nün 5. maddesi hükmü şöyledir: "Fazla çalışma yaptırmak için işçilerin muvafakatinin alınması şarttır. Bu muvafakat, hizmet akidlerinde veya toplu iş sözleşmelerinde o işte fazla çalışma imkan ve ihtimalinin bulunduğu belirtilmek suretiyle önceden de sağlanabilir." Diğer bir deyişle, toplu sözleşmelerle işçinin fazla çalışmaya kalmama hakkı peşinen kaldırılabilir. Bunun örnekleri de var.

MİSK'e bağlı Türk Gıda Sendikası'nın Et-Balık Kurumu işyerleri için bağıtladığı ve 1.4.1978 - 1.4. 1980 tarihleri arasında yürürlükte kalan toplu iş sözleşmesinin "fazla saatlerde çalışma zorunluluğu" başlıklı 30. maddesi şöyleydi: "Bu toplu iş sözleşmesi kapsamına giren kurum işyerlerinde üyeler, işveren veya işveren vekilinin, işin icabı göreceği lüzum ve isteği halinde günlük normal çalışma saatleri dışında fazla saatlerde çalışmayı kabul etmek zorundadır."

Tekgıda-İş ile Çaykur arasın-

işyeri arasındaki dolmuş ya da otobüse gerçekten ödenen ücret de), 3. Lojman ya da kira parası, 4. Havlu-sabun, 5. Yakacak ya da yakacak parası, 6. İşyeri üretiminin işçilere indirimli fiyatlarla satışı, ya da belirli miktarının parasız verilmesi, 7. İşyerinin sunduğu hizmetten parasız ya da indirimli olarak yararlanılması (TCDD, Denizcilik Bankası), 8. Ayakkabı-elbise ya da giyim parası, 9. İşyeri dinlenme kampından yararlanma.

Yukarıda sıralanan ödemeler ve hizmetler herkese genellikle eşit miktarda sunulur. Aşağıda belirtilenler ise, işyerinde konumu ve durumu ne olursa olsun, yalnızca ihtiyaç açısından belirli koşulları yerine getirenlere (başka bir ayrım da yapılmaksızın) verilir:

1. Çocuk parası, 2. Kreş parası, 3. Aile parası, 4. Tahsil parası (işçinin kendisi ya da çocukları için), 5. Çocuklara elbise parası, 6. Çocuklara mama parası, 7. Sosyal Sigortalar Kurumu'nun ödediği iş göremezlik ödeneğinin ücretten eksik kalan kısmının işverence karşılanması ("tama iblağ"), 8. Kredi açılması (örneğin, konut kredisi), 9. Askerlik parası, 10. İhtiyat askerliği süresinde ücretin ödenmesi, 11. Evlenme parası, 12. Çocuk evlendirme parası, 13. İşçinin kendisinin ya da yakınlarının ölümünde ölüm parası, 14. Doğal afet yardımı, 15. Süt parası, 16. Doğum parası.

Bunlar ve benzeri hükümlerle, ücret dışı malsal ve parasal ödemelerin, dayanışmayı güçlendirici ve insancıl ihtiyaç ilkesi açısından gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

İŞ GÜVENCESİ

İşçiler açısından bugün önemini giderek artıran bir sorun da iş güvencesidir. İyi niyetli ve işyerinde huzur istediğini söyleyen işverenden, işyerinin ekonomik sıkıntıları dışında işçi çıkartmama garantisi vermesi istenebilir ve bunun karşılığında başka alanlarda taviz verilebilir. Ekonomik sıkıntının işçi çıkartmayı gerektirip gerektirmediği de taraflar arasında görüşmeyle belirlenebilir.

SENDİKA TEMSİLCİSİNE İŞ GÜVENCESİ

İşverenlerin sendikaya karşı olumsuz bir tavır içinde olup olmadıklarının göstergelerinden biri sendika temsilcisinin iş güvencesi konusundaki tutumlarıdır. Sendika temsilcilerinin İş Yasası'nın 13. maddesine göre (diğer bir deyişle, "işverenin gördüğü lüzum üzerine") işten çıkarılamayacağı hükmünün toplu iş sözleşmesine konması, işverene parasal bir yük de getirmez. Örneğin, Türk Pirelli ile Lastik-İş arasında bağıtlanan ve 11.3.1977-31.12.1978 döneminde yürürlükte kalan yedinci dönem toplu iş sözleşmesinin 3/c maddesinde şu hüküm yer alıyordu: "İşyeri temsilcilerinin hizmet akitleri sendikanın muvafakati dışında feshedilemez."

BÜRO PERSONELİ VE TEKNİK PERSONEL

Toplu sözleşmelerin büyük bir çoğunluğunda büro personeli ve teknik personel kapsam dışı bırakılmıştır. Diğer bir deyişle, büro personelinin ve teknik personelin sendikalaşması önünde hukuksal bir engel yoktur, ancak toplu iş sözleşmesinin kapsamı dışında bırakıldıklarından ve genellikle de toplu iş sözleşmesinin getirdiği parasal haklardan işverence tek taraflı olarak yararlandırıldıklarından, ayrıca bir de ödenti verip sendikaya üye olmazlar. Bu ise sendikalar açısından büyük bir üye potansiyeli kaybı, işyerinde ayrılık ve huzursuzluk kaynağıdır. İşverene ise parasal olarak bir yarar sağlamaz, çünkü kapsam dışı personele en azından toplu iş sözleşmesi ile diğer işçilere yapılan zamlar yapılır.

Büro personeli ve teknik personelin sayısı küçümsenmemelidir. 10 ve daha fazla kişinin çalıştığı imalat sanayii işyerlerinde 1.11.1981 tarihinde 818 bin ücretli bulunuyordu. Bu ücretlilerin işyerindeki statülerine göre dağılımları şöyleydi:

Sevk ve idare personeli	19 bin
Büro personeli	60 bin
Yüksek seviyede teknik personel	14 bin
Orta seviyede teknik personel	20 bin
Formen, postabaşı, v.b.	67 bin
Üretimde çalışan işçiler	540 bin
Diğer işlerde çalışanlar	99 bin

(DİE - *1981 Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri*, Ank., 1983, s. 20)

Bu konularda en geniş kapsamlı hükümlerden biri Maden-İş ile Arçelik arasında bağıtlanan ve 1.12.1976 - 31.8.1979 tarihleri arasında yürürlükte kalan toplu iş sözleşmesinin 3. maddesidir:

"İşbu sözleşme, işyerinde çalışan ve sendika üyesi olanları kapsamına alır... Müdürler, müdür muavinleri, personel şefi, organizasyon şefi, sosyal işler şefi, nakliye amiri, müşavirler, işbu sözleşmenin kapsamı dışındadır. Mühendisler, teknik elemanlar (ekip başılar ve diğer teknik elemanlar) ile şefler, şef muavinleri, büro personeli ve proje konstrüktörlerinden üye olanlar, asgari olarak ücret, ikramiye, sosyal yardımlar ve diğer üyelerin sahip olduğu her türlü konular bakımından kapsam içinde mütalaa edilirler."

ÇEŞİTLİ KOMİTELER

12 Eylül 1980 öncesinde çeşitli işyerlerinde bağıtlanmış toplu iş sözleşmelerinde yasalar, yönetmelikler ya da tüzüklerce öngörülen ya da toplu sözleşmeyle yaratılan ya da oluşumu ve işleyişi değiştirilen komiteler vardır. Bunların bazıları şunlardır:

1. Satınalma komitesi, 2. İşyeri komitesi, 3. Tezkiye komitesi, 4. Uygulama ve denetleme kurulu, 5. Verimlilik ve işçi sağlığı komitesi, 6. Disiplin komitesi, 7. Yemek komitesi, 8. Sınav komisyonu (işe alma ve üst dereceye yükseltme), 9. İsrafı önleme komitesi, 10. İş değerlendirme komisyonu, 11. İş emniyeti komisyonu.

Bu komiteler içinde en ilginçlerinden biri TÜBİTAK'taki disiplin kuruluydu. TÜBİTAK ile Sosyal İş arasında bağıtlanan ve 1.3.1978 - 1.3.1980 tarihleri arasında yürürlükte kalan toplu iş sözleşmesinin Disiplin Kurulu'na ilişkin 34. maddesi şöyleydi: "Disiplin Kurulu tüm işçilerin kendi aralarından gizli oyla belirleyecekleri 18 işçi arasından Genel Sekreter tarafından belirlenen 6 asil ve 6 yedek üyeden oluşur." Bu maddenin uygulanması sırasında işveren açısından önemli bir sorun da doğmadı.

657 SAYILI YASADAN YARARLANILABİLİR

Özellikle kamu kesiminde bağıtlanan toplu sözleşmelerde 657 sayılı Devlet Memurları Yasası ile "memur" statüsünde çalıştırılan ücretlilere sağlanan ve İş Yasası ile tanınmamış bazı haklar toplu iş sözleşmelerine konabilir (örneğin, tutukluluk halinde hizmet akdi ve ücret ödeme).

SONUÇ

Toplu iş sözleşmelerinde, ekonomik sıkıntılar nedeniyle parasal konularda başarılı olunamayabilinir. Kanımca bu doğal karşılanmalı. Ama parasal konulardaki bu gerileme başka alanlarda telafi edilebilir. Bu nitelikteki taleplerle hem işyerlerinde birlik-beraberlik sağlanabilir ve güçlendirilebilir ve işçi hareketi ile sendikal hareket uzun dönemli ve kalıcı kazanımlar elde edebilir, hem de ekonomik sıkıntıları öne sürerek toplu sözleşmelerde sendikadan anlayış bekleyen işverenlerin samimiyeti kontrol edilebilir. ●

DİSK DAVASINDA KARARA DOĞRU

Bilindiği gibi, başta DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk olmak üzere DİSK yöneticileri ve DİSK'e bağlı sendikaların yönetici ve bir kısım görevlileri 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren "güvence" adı altında topluca gözetim altına alınmışlardı.

O tarihte en uzun gözetim süresi 90 gün olarak kabul edilmiş bulunmasına karşın, DİSK'li sanıklar 105 gün gözetimde kalmışlardı. Gözetim sonrasında 27.12.1980 tarihinde tutuklanmışlar, önüne çıkarıldıkları yargıçlara; "kendilerine ağır işkenceler yapıldığına ilişkin ayrıntılı dilekçeler vermişler", bu dilekçelerinin sonradan kaybolduğunu ve işleme konulmadığını ifade etmişlerdi.

O tarihlerde sıkıyönetim askeri savcılığı görevini yürüten Süleyman Takkeci 25 Haziran 1981 tarihinde DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk ve DİSK'in kuruluşundan itibaren çeşitli kademelerinde görev almış 52 kişi hakkında TCK'nın 146. maddesini ihlal etmek iddiası ile ve idam istemi ile dava açıldığını basına ve kamuoyuna açıklamıştı. Buna karşın, 5 ayı aşkın bir süre, iddianamenin basım işleminin tamamlanamadığı gerekçesi ile davanın görülmesine başlanamamıştı. Aralarında İstanbul Belediyesi eski Başkanı Ahmet İsvan'ın da bulunduğu 26 kişinin daha davaya dahil edilmesi ile idam istemi ile yargılanan sanık sayısı 78'e ulaşmıştı.

Öte yandan DİSK'e bağlı 29 sendikanın çeşitli kademelerinde görev alan ve pekçoğu tutuklu bulunan sendikacılar hakkında da 1982 yılından itibaren TCK'nın 141/1. maddesini ihlal ettikleri iddiası ile ayrı ayrı davalar açılmaya başlanmıştı.

DİSK'e bağlı sendikaların genellikle merkez karar organlarında görev almış olanlar davalara dahil edilmişti. Ancak bunun tek istisnası T. Maden-İş Sendikası soruşturmasında görülmüş, bu sendikanın genel kurullarına ve bu sendikadan DİSK genel kurullarına delege olarak katılmış çoğu işyeri temsilcisi 400 civarında işçi de soruşturma kapsamına alınmıştı.

Bir kısmı 12 Eylül 1980 tarihinde gözetime alınan T. Maden-İş Sendikası sanıkları hakkında da ancak 3'üncü yıl sonlarında 26.7.1983 tarihinde TCK'nın 141/1. maddesini ihlal ettikleri iddiası ile ve 15 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılmaları istemi ile dava açıldığı askeri savcılıkça açıklanmıştı.

DİSK davasının ilk celsesinde İstanbul 2 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi "savaş hali hükümlerinin uygulanmasına" karar vermiş, sanıkların avukatlarının sayısını da sınırlandırmıştı. Bundan sonra da duruşma yargıcı Hakim Binbaşı Çetin Güvener'in istemi ile savunma makamında görev alan 4 avukat savunma görevlerini yaparken duruşmadan çıkarılmışlardı.

Ana DİSK davasından ayrı olarak değişik mahkeme heyetlerinde görülmekte olan DİSK'e bağlı 29 sendika ve sanıkları hakkında açılan davalar 1984 yılı başlarından itibaren, peyderpey DİSK ana davası ile birleştirilmiş ve dava halen bir bütün olarak yürütülmektedir. DİSK davası adı altında birleşen bu davaya halen dahi ek iddianamelerle davalar açılagelmektedir. Bu nedenledir ki görüştüğümüz ilgili kişiler dahi bu davanın sanık sayısını kesin olarak ifade edememekle birlikte halen 1500'ü aşkın kişi hakkında yargılamanın sürmekte olduğunu ifade etmişlerdir.

Davada halen son olarak T. Maden-İş Sendikası ile ilgili delillerin okunmasına devam edilmekte olup, bu delillerin de iki celse sonra tamamlanması ile davanın tüm delilleri okunmuş olacaktır.

Bundan sonra tarafların soruşturmanın genişletilmesine ilişkin istemleri karara bağlanacak ve daha sonra askeri savcılıktan iddiaları hakkında son diyeceklerini bildirmesi istenecektir. Bundan sonra da sanıklar ve avukatlarının savunmalarını yapmaları ile dava hakkında karar (hüküm) verme aşamasına ulaşılmış olacaktır. Edinilen bilgilere ve tahminlere göre DİSK davasında sanık bulunan 1500'ü aşkın sendikacı hakkında 1986 Mart ayı sonlarına kadar mahkemeden bir karar çıkması olası bulunmaktadır. Bilindiği gibi iddianamede sanıklardan 78'inin idamı geri kalan 1425'i aşkın sanığın 15 yıla kadar ağır hapsi istenirken DİSK ve bağlı sendikalarının kapatılmaları ve halen kayyum heyetlerince idare edilen mal varlıklarının da Hazineye devredilmesi istenilmektedir. •

SENDİKAL HAKLARA KARŞI SALDIRILAR ARTIYOR

Son yıllarda tüm dünyada sendikalara, sendikal hak ve özgürlüklere karşı giderek yoğunlaşan bir saldırının başlaması üzerine, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) her yıl bu konuda bir rapor yayımlamaya başladı. Geçen ay yayımlanan Sendikal Haklar 1984-1985 İhlaller İncelemesi raporunda çeşitli ülkelerde sendikal alana yöneltilen saldırılar kınanıyor.

Afrika'da sendikalar ile iktidardaki siyasal parti arasındaki ilişkinin sendikal hareketin özgürce gelişmesini engellediği ve son yıllarda ekonomik bunalımın derinleşmesine koşut olarak sendikalar üzerindeki baskının arttığı ileri sürülüyor. Güney Afrika'daki ırkçı rejime karşı en geniş demokratik cephenin oluşturulması ve bu ülkede gelişmekte olan siyah sendikacılığının desteklenmesi konusunda çağrı yapılıyor.

Latin Amerika'da bazı ülkelerde parlamenter demokrasinin yeniden işlemeye başlamasının sendikal hak ve özgürlükler açısından olumlu sonuçlar doğurduğu belirtiliyor. Ancak özellikle Şili'de sendikal haklarla insan haklarının çiğnenmesinin sürdüğü, demokrasiyi isteyen sendika önderlerinin tutuklandığı, ama sendikaların da katıldığı protesto günlerinin tüm baskılara karşın sürdüğü anlatılıyor. Paraguay ve Uruguay'da sendikal özgürlüklerin iyice ortadan kaldırıldığı ve en barışçıl gösterilerin bile şiddet kullanılarak dağıtıldığı ve göstericilerin tutuklandığına değiniliyor.

Kanada'da ise il kamu hizmetlerinde toplu sözleşme hakkının üç eyalette kısıtlanmaya devam etmesinin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından değerlendirileceği belirtiliyor.

Asya'da sendikal özgürlüklerin bir sorun olmaya devam ettiği ileri sürülerek, Suudi Arabistan'da en temel sendikal hakların bile bir türlü verilmediği belirtiliyor. İran'da ise çeşitli aralıklarla ortaya çıkan grevlerin şiddetle bastırıldığı, grev yöneticilerinin idam edildiği anlatılıyor. Yeni Zelanda'da 1984 yılında İşçi Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra sendikal hak ve özgürlükler konusunda olumlu adımların atıldığı, 1983 yılı Aralık ayında sendikaları güçsüzleştirmek için yapılan yasa değişikliğinin derhal iptal edildiği anlatılıyor.

ICFTU, sendikal hak ve özgürlüklerle, temel insan hak ve özgürlüklerine yönelik saldırılar karşısında uluslararası dayanışma talep ediyor.

Kristal İş Genel Başkanı H. Basri Babalı:

'Eylem Birliği Sendikal Hareketin Tarihinden, Deneyimlerinden Temellenecektir...

Türk-İş hükümetin belli bir tavrından dolayı Çalışma Meclisi toplantılarına katılmama kararı aldı. Sizce bu tür eylemler geliştirilip genişletilmeli mi, yoksa herşeye karşın bu tür toplantılara katılıp karşılıklı konuşma olanakları sonuna kadar kullanılmalı mı?

Bir protesto olarak nitelendirildiğinde kuşkusuz bu tür eylemlerin yanındayız. Ancak, tek tek eylem biçimleri önermekten öte, sendikal mücadelede işçi örgütlerinin çizgisi net ve kararlı bir biçimde belirlenmelidir. İşçi sınıfı ve onun örgütleri olan sendikalar, gelişmelerin arkasında değil içinde olmalıdır.

Bilindiği gibi, sendikaların tavrı nesnel koşullara göre belirlenir. Üretimin bütünüyle dış pazarlara yöneltildiği, iç talebin daraltılarak emekçi sınıfların kendi ürettiklerinden pay alamaz duruma sürüklendiği bir dönemde bu belirleme zor olmasa gerek. Böylesi programlı bir saldırı karşısında diyaloğun, karşılıklı konuşma olanaklarının temelleri kalmamıştır. Bu doğrudan yola çıkarak, diyalog gerçekte, bu nesnel koşulların işçi sınıfının ve emekçi halk yığınlarının karşısında bir ekonomik model olarak dayatıldığı andan başlayarak kopmuştur denilebilir. Daha da somutlarsak bize göre diyalog 24 Ocak Kararlarının alınmasıyla birlikte, bu kararları alanlarca koparılmıştır.

Hasan Basri Babalı: Örgütlenme özgürlüğünün hangi biçimde olursa olsun sınırlandırılmamasından yanayız...

Son günlerde hükümet sendikalar konusunda bazı somut girişimlerde bulundu. Bunlardan biri de; Sözleşmeli Personel Tasarısı. Bildiğiniz gibi tasarı işçi kavramını ortadan kaldırıp yerine personel kavramını koyuyor. Böyle olunca da çalışanlar sendikaya değil de sözleşmeye dayanan bir hak arama hakkına sahip oluyorlar. Yani kısacası hükümet sendika istemiyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İşçi ücretlerinin reel olarak düşürülmesi, iç tüketimin kısılması temeline dayalı ekonomik politikanın önemli bir parçasını oluşturuyor. Böylesi bir modelin mantığı da kuşkusuz sendikaların gücünün ve etkinliğinin kırılmasını, işçilerin sermaye karşısında hak arayamaz bir duruma düşürülmesini gerektiriyor. İşçi haklarının yokedilmesine yönelik geneldeki çabaların nesnel temelleri kabaca bunlardır. İşçi haklarına ve sendikalara yöneltilen bu saldırının ilk adımı Yüksek Hakem Kurulu idi, daha sonra 2821 ve 2822 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasalarıyla kazanılmış işçi hakları önemli ölçüde geriletilerek özgür toplu pazarlık ve grev haklarının özü boşaltıldı, işverenlerin gücüne dayalı bir toplu sözleşme sistemi kurumlaştırıldı. Şimdi de sendikaların belirli alanlarda büsbütün yok edileceği anlamını taşıyan bir üçüncü ve köklü bir girişimin hazırlıkları sürdürülüyor.

İşte sözleşmeli personel tasarısının, tıpkı sendikal örgütlenmenin toplu pazarlık ve grev haklarının yasaklanacağı serbest bölgeler girişimi gibi bu genel saldırının yeni bir adımı olarak görülmesi gerektiğine inanıyoruz.

Son senelerde sendikaların temel sorunlarından biri olarak yetki sorununu görüyoruz. Ama hükümet her konuda olduğu gibi pratik bir önlem olarak bu konuya da bir çare buldu: Teşmil. Basından da takip etmişsinizdir Erdemir'de ortaya çıkan yetki sorunu -ki aslında böyle bir sorun yoktu, çünkü Otomobil-İş'in oradaki yetkiyi alacak gücü vardı- hükümet az önce söylediğim gibi Teşmil uygulamasıyla çözdü. Sizin de bildiğiniz gibi böylesi durumlarda en kısa ve sağlıklı yol referandumdur. Siz bu konuda ne diyorsunuz?

Basından gözlediğimiz kadarıyla Erdemir olayı metal işkolunda iki sendika arasında süren yetki mücadelesinde idarenin doğrudan doğruya taraf olması niteliğinde. Bura-

daki teşmil uygulamasının özü de bu. Öte yandan, bir sendikanın yetkili olduğu yolundaki kamuoyuna da mal olmuş beyanları ve yetkililiğinin saptanmasına ilişkin yasal bir talebi varken yapılan teşmil yasaya da aykırı. Bu yönüyle teşmilin Erdemir işçisinden yana olmadığı açık.

Yetki uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde her türden sahteciliği ortadan kaldıran, en sağlıklı ve pratik tek yolun referandum olduğunu biz öteden beri savunmaktayız. Referandum, sendika seçme özgürlüğünün tartışmasız bir gereğidir. Sendikal mücadelenin tarihsel pratiği içinde işçilerin verdiği sendikal demokrasi mücadelesinin, işçi örgütlerini demokratikleştirme mücadelesinin önemli bir halkasını oluşturan referandum, tüm sendikaların savunması gereken bir kurumdur. Dayatmasız özgür bir toplu pazarlık istiyorsak, tabana dayalı demokratik bir sendikal işleyiş oluşturmak zorundayız. Önemli olan şu ya da bu yolla yetki almak değil, işçilerin demokratik birliğini ve katılımını sağlayarak toplu pazarlık masasına oturmaktır. Öncelikle başarılması gereken budur. Referandum, böyle bir işleyişten yana olanlar için vazgeçilmez bir mücadele aracıdır. Yasalaştığı takdirde referandum, sarı sendikacılığa karşı verilen mücadeleye önemli ölçüde güç katacaktır. Bu yönüyle referandum sadece patronları, işçi sınıfına yabancılaşmış, tabandan kopuk sendika yöneticilerini korkutur. Referanduma sadece onlar karşı çıkarlar. Bu geçmişte böyle olmuş, yarın da böyle olacaktır.

İşçi sınıfının temel sorunu birliğin sağlanmasıdır. Bu birlik sendikal planda gündemdeki yerini korumaktadır. Birlik işçilerin hiçbir kısıtlama olmadan özgür iradelerine dayanmalıdır. Ancak son yasalarda % 10 barajı konularak sendikal tekelcilik zorlanıyor, işçilerin özgür iradelerinin önüne geçilmek isteniyor. Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Biz sendikal örgütlenme özgürlüğünün hangi biçimde olursa olsun sınırlandırılmamasından, kısıtlanmamasından yanayız. Bu nedenle ilke olarak baraj sistemine karşıyız. Tabandan kopuk sendikacılığın egemen olması baraj sisteminin olumsuzluklarını daha da artırmaktadır. Baraj sendikal seçeneksizlik düşüncesinin yaygınlaşmasına, sendikal tekelciliğin kökleşmesine neden oluyor. Bu konuda ileri sürülen "güçlü sendikacılık" gerekçelerine de katılmıyoruz, çünkü güçlü sendikacılığın yasal zorlamalarla değil, ancak sendika içi demokrasinin kurumlaşmasıyla, tabanın söz ve karar sahibi olduğu bir örgütsel yapının kurulmasıyla, işçilerin bu temelde sağlanacak birliğiyle oluşturulabileceğine inanıyoruz.

Birlik konusunda öncelikle şunun belirlenmesi gerekir ki, her alanda birliğin sağlanması mücadelesi gerçekte bir bütün olmakla birlikte, bugün işçilerin ülke düzeyinde birlik mücadeleleri yönünden işkolları düzeyinde verilmekte olan demokratikleşme mücadeleleri her dönemde daha büyük bir önem taşımaktadır. Bugün işçiler, öncelikle kendi işkollarında, kendi sendikalarında birliğin temel ilke ve amaçlarını oluşturmak, sağlamlaştırmak zorundadırlar. Hemen belirtmek gerekir ki, kuşkusuz bugün de biçimsel olarak bir birlik var gibi gözükmektedir. Ancak pek çok sendikanın tabanıyla birlikte gelişim içinde olmaması ve genelde sendika yöneticileri arasındaki ilkesizlik, ilkeli, güçlü ve kalıcı bir birliğin yaşama geçirilebilmesini önlemektedir.

Bakanlığın sendikal yasalarla ilgili olarak düzenlediği konferans Türk-İş tarafından tepkiyle karşılandı. Konferansta alınan kararlar sendikalar için bir tertip olarak nitelendirilerek "Hür sendikacılık hareketinin idarenin kontrolü altına alınmasının amaçlandığını" Sadık Şide söyledi. Bu konudaki görüşlerinizin neler olduğunu öğrenebilir miyiz?

Sadık Şide'nin bu saptamasına katılıyoruz. Gerçekte, sendikaların idarenin kontrolü altına alınması uygulanan ekonomik modelin kendi mantığı gereğidir ve önce de söylediğimiz gibi yeni bir olgu değildir. Ancak bu olgu, yıllardır sürdürülen Türk-İş çizgisinin çözümsüzlüğüyle birlikte somutlanmıştır. Bu bakımdan biz özellikle idarenin bu politikası karşısında işçi sendikalarının ve Türk-İş'in tepkileri üzerinde durmak istiyoruz.

Ağırlıklı olarak kamu işyerlerinde örgütlü olan Türk-İş'in, hükümetlerle uzlaşmadan yana olan bu bakışının oluşturduğu örgütsel işleyiş diyaloğun kopmasıyla birlikte tıkanmıştır. Türk-İş ilk kez bir hükümetle uzlaşma zemini bulamamaktadır. Daha birkaç ay önce kamu işverenlerinin düşük zam dayatmalarına karşı Türk-İş içinde Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu'nun yasallığı tartışılmıştır. Burada sormak gerek; kamu toplu sözleşmelerindeki dayatmalar, idarenin sendikal hareketi denetimine almasına yönelik uzun erimli politikasının bir adımı değil miydi? İdarenin bu politikasını şu ya da bu organı kanalıyla uygulamasının belirleyici bir önemi var mıydı? Bu gelişmelerin hemen ardından Türk-İş'in verdiği yasa değişiklik önerilerine bakalım. Bu değişikliklerin tümüyle benimsenmesi durumunda bile, özgür toplu pazarlık düzeninin kurulması bakımından, grev hakkının yeniden işlerliğine kavuşturulması bakımından, geri götürülmüş işçi haklarının yeniden kazanılması bakımından savunulabilecek bir istem niteliğinde olmadığı kamuoyunda defalarca tartışılmıştır. Anayasanın, işçi haklarını geri götüren hükümlerinin değiştirilmesine yönelik, 2821 ve 2822 sayılı yasaların bütünüyle demokratikleştirilmesine yönelik net ve kararlı bir hedef belirlenememiştir.

Bu düzeyde kalındıkça sendikal mücadeleden sözedilemez. İdarenin sendikalara karşı tavrı bundan beş yıl önce en somut biçimde konmuştur. Ve bu tavırla bağımlı olan organların, koordinasyon kurullarının, bakanlığın dayatmacı politikaları karşısında bugün bir kısım sendika yöneticileri şaşkınlık içindedirler. Bu olgu son derece düşündürücüdür.

Hükümetin tavrı belli. Türk-İş'in eylem programı da sık sık kesilmekte, sendikaların yokedilme ya da işlevsiz kılınma hazırlıkları karşısında neler yapılabilir?

Bu konuda belirli somut eylem biçimleri önermek istemiyoruz. Ancak genel olarak söyleyebiliriz ki, tabanda birliğin sağlanması ve bu hazırlıklara karşı ilkeli ve kararlı bir mücadelenin yürütülmesi asıldır. Sorun zirvelerde değil, işçilerle birlikte verilecek böylesi bir mücadeleyle çözülebilir.

"Kapalı salon toplantılarından bir sonuç alınmazsa tüm sendikalar eylem birliği yapmalıdır" (30 Haziran 1985-Milli Gazete) demiştiniz. Bu eylem birliği hangi zeminde ve neleri hedefleyecektir?

Bugün sendikal hareketin önündeki başlıca hedef, bizce, özgür toplu pazarlık düzeninin gerçekleştirilmesi ve buna bağlı olarak 2821 ve 2822 sayılı sendikal yasalarla geriye götürülen işçi haklarının yeniden kazanılması olmalıdır. Böylesi bir hedefe yönelik eylem birliğinin zemini, sendikal hareketin onlarca yıllık tarihsel deneyiminden çıkarılacaktır. Ayrıntılı olarak ortaya koyabilmenin koşullarının henüz oluşmamasına karşın eylem birliği özünde temel demokratik ilkeler zemininde; sendikal birlik ve sendikal demokrasi ilkeleri etrafında ve tabanda gerçekleştirilmelidir. Ancak böyle bir birlik sonuç alıcı olabilecektir. ●

Türk Dış Politikasında Değişimler (V)

Prof. Dr. Toktamış ATEŞ

1923-1938 arasındaki Türk Dış Politikasında temel endişe ulusal bağımsızlık ve onurdan ödün vermeksizin, Misak-ı Milli sınırların korunabilmesi olmuştur. "Yurtta barış, cihanda barış" sloganının ışığı altında gerek komşular ve gerekse diğer dünya devletleriyle iyi ilişkiler kurarak, iç kalkınmasının sağlanması ve aralıksız devrimlerin yapılmasına çabalanmıştır. Zaten Cumhuriyetin kurulduğu gün Mustafa Kemal TBMM'de bunun işaretini veriyordu: Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında dış ilişkiler açısından, sarılması gereken ciddi yaralar vardı. Musul sorununun çözümlenmesi ve Yunanistan'da yaşamakta olan Türklerle, Türkiye'de yaşamakta olan Rumların karşılıklı değişimleri sorunları, Lozan sonrasında yapılacak ikili görüşmelere bırakılmıştı. Lozan'da Boğazlar için uluslararası bir komisyon kabul edilmişti fakat bunun Türkiye açısından tatmin edici bir çözüm olduğu ileri sürülemezdi. Aynı biçimde, İskenderun Sancağı için sağlanan özel statü de Türkiye'yi ve İskenderun'daki Türk çoğunluğunu tatmin etmekten çok uzaktı. Tüm bunların tatmin edici bir biçimde çözümlenebilmesi için düzgün oluşturulmuş dış ilişkilere gereksinim vardı. Oysaki zamanın "süpergücü" sayılabilecek İngiltere ve Fransa ile savaştan yeni çıkılmıştı. ABD izolasyon politikası yürütmeye başlamıştı, yani kendi kıtasına geri çekilmişti. İçsavaşını yeni tamamlamış, fakat kendi yaralarını sarmakta olan SSCB ile kurulmuş olan iyi ilişkiler, uluslararası planda yeterince güç sağlamıyordu. Son otuz yılın yakın dostu Almanya kendi rejim sorunlarıyla uğraşmaktaydı. Zaten Nazilerin iktidara gelmesinden sonra da gözü kapalı bir biçimde İtalya'yı destekleyecekti. İtalya ise Roma İmparatorluğu'nu "ihya etme" ütopisi peşindeki Mussolini'nin yönetiminde Güneybatı Anadolu'dan toprak taleplerini açıkça dile getirebilecek kadar pervasız idi.

Bu Avrupa dengesi içinde SSCB'nin sıcak dostluğunun tek başına fazla birşey getirmeyeceğinin bilincinde olan Ankara, birkaç yıl önce savaş durumunda olan devletlere bile dostluk elini uzatmaktan çekinmemişti. Fransa ile Ulusal Kurtuluş Savaşı içinde başlayan iyi ilişkiler, Lozan'da sarsıntı geçirmesine karşın, ortada ciddi bir sorun yoktu. Suriye Fransa mandası olarak kaldığı sürece İskenderun Sancağı konusunda birşey yapılması mümkün değildi.

İngiltere ile temel bir anlaşmazlık sorunu Musul idi. Mondros Mütarekesinin imzalandığı 30 Ekim 1918'de Osmanlı kuvvetlerinin elinde bulunan Musul, bu mütarekenin "müttefiklerin gerekli gördükleri bölgeleri işgal edebileceklerini" öngören 7. maddesine göre İngiltere tarafından işgal edilmişti. Zaten bu konu İngiltere ve Fransa arasında da ciddi sürtüşmelere neden olmuştu. Gerçekten İngiltere ve Fransa arasında 1916'da imzalanan gizli Sykes-Picot anlaşması hükümlerine göre Musul Suriye'ye dahil edilmekteydi. Ancak savaşın sonrasında İngiltere ve Fransa kendi mandalarına aldıkları Irak ve Suriye'yi takas edince, İngiltere Suriye'ye dahil olan, dolayısıyla Fransa denetiminde kalması beklenen Musul'u işgal ederek fiili bir durum yaratmıştı. Öte yandan Musul, Ankara açısından Misak-ı Milli'nin bir parçası durumundaydı.

Lozan görüşmeleri sırasında İngiltere Musul konusunda ödün vermeye kesinlikle yanaşmamış ve burada bir halk oylaması yapılması önerisini de reddetmişti. Sonunda sorunun çözümü Lozan sonrasındaki ikili görüşmelere bırakılmıştı. Eğer ikili görüşmelerle bir çözüm sağlanamazsa, Milletler Cemiyeti Meclisi yetkili kabul edilecekti.

Türkiye-İngiltere arasında Musul sorununa değgin görüşmeler 19 Mayıs 1924'te İstanbul'da başladı. Türk heyetinin başkanlığını TBMM Başkanı ve İstanbul Milletvekili Fethi (Okyar) Bey, İngiltere heyetinin başkanlığını da Irak Yüksek Komiseri Sir Percy Cox yapıyordu.

Çok uzun görüşme-tartışmalarda, bir sonuca gidilmesi mümkün olamıyordu. Zira İngiltere kendisi açısından son derece önemli olan bu petrol bölgesini kesinlikle gözden çıkartmak istemiyordu. Türkiye'nin sürekli olarak önerdiği plebisite de yanaşmıyor ve bölge halkının cahilliğini ileri sürüyordu. Ayrıca çevredeki kimi Hıristiyan kavimleri de ayaklanmaya kışkırtıyor ve elinde ödün verecek bir malzeme bulunması açısından Nasturileri bahane ederek Hakkari üzerinde taleplerde bulunuyordu. Görüşmeler sürdürülürken, zaman zaman çatışmalar da ortaya çıkıyordu.

Sonunda sorun Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. Aslında kuruluş yasası gereği Milletler Cemiyeti'nin bağlayıcı karar alması mümkün değildi. Fakat Lozan hükümleri uyarınca böyle bağlayıcı bir karar alınabileceği öngörülmekteydi. Ancak bu kararın da tarafların oyları dikkate alınmaksızın, oybirliği ile olması gereği vurgulanıyordu.

Milletler Cemiyeti Meclisi'nin kurduğu komisyon, beklenileceği üzere sorunu tümüyle İngiltere'nin beklentilerine uygun bir biçimde karara bağladı. Musul Irak'ın bir parçası sayılıyor ve (sanki değilmişcesine) Irak'ın 25 yıl süreyle İngiltere mandasına bırakılmasını öneriyorlardı. Türkiye'nin yetki konusundaki itirazları üzerine Milletler Cemiyeti Meclisi 19 Eylül 1924'de aldığı bir kararla sorunu Lahey Daimi Adalet Divanı'na sundu. Adalet Divanı 21 Kasım 1925'de verdiği bir kararla meclisin bağlayıcı karar alma yetkisinde olduğunu açıkladı. Bunun üzerine MC Meclisi 16 Aralık 1925'de Musul'u Irak'a bırakma kararı aldı. Köşeye sıkışmış olan Türkiye İngiltere ile 5 Haziran 1926'da yaptığı bir anlaşma ile, sorunu kesin bir çözüme bağladı. Buna göre İngiltere Musul petrol gelirlerinin % 10'unu 25 yıl Türkiye'ye vermeyi kabul ediyordu. Fakat Türkiye 500000 İngiliz lirası karşılığında bu hakkından da vazgeçiyordu.

Biraz yukarıda söylediğimiz gibi Türkiye Musul sorununda Milletler Cemiyeti'nin aldığı tek yanlı kararlar karşısında köşeye sıkışmıştı. İlginç bir rastlantı (!) olarak aynı döneme rastlayan Şeyh Sait ayaklanması da Türkiye'yi uluslararası arenada zor durumda bırakan bir başka gelişme idi. Türkiye, bölge-

sinde ciddi bir yalnızlık duymaktaydı.

Buna benzer bir yalnızlık duygusu içinde bulunan SSCB ile Ankara'nın bu dönemde birbirlerine yakınlaşması çok doğaldı. Kaldı ki, daha önceki yazılarımızdan da anımsanacağı üzere Moskova, Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya dostluk elini uzatan ilk büyük devlet olmuş ve bu iyi ilişkiler Moskova Andlaşması'yla noktalanmıştı. Savaş sonrası dönemde ise, Türk-Sovyet ilişkilerindeki en ileri nokta Milletler Cemiyeti Meclisi'nin Musul'la ilgili kararını aldığı 16 Aralık 1925'ten bir gün sonra 17 Aralık 1925'te Paris'te imzalanan "Dostluk ve Tarafsızlık" anlaşması olacaktır. Üç yıl için imzalanan bu andlaşma; taraflardan biri, altı ay öncesinden bozma talebiyle ortaya çıkmadıkça, birer yıllık süreler için uzatılmış olacaktı.

SSCB buna benzer saldırmazlık anlaşmalarıyla durumunu güçlendirmeye çabalıyordu. İngiltere ise bunu ciddi bir endişe ile izlemekteydi. Özellikle Türkiye ile SSCB arasında ortaya çıkan yakınlık, İngiltere'nin Ortadoğu politikası açısından sakıncalar ortaya çıkarabilirdi. Zaten Musul sorununu istediği gibi çözümleyen İngiltere, Türkiye'yi her alanda desteklemeye ve gerek Balkanlar'da ve gerekse Ortadoğu'da toparlayıcı bir devlet olmaya özendirmeye çabaladı. Türkiye ise İtalya'dan duyduğu endişe ile böylesi bir politikaya yatkın bulunmaktaydı.

Türkiye'nin Balkanlarda bir birlik düşüncesine en büyük engeli Yunanistan'la "mübadele sorununu" çözememiş olmasıydı. Batı Trakya'da yaşayan Türklerle, İstanbul'da yaşayan Rumların dışında, Türkiye'deki Rumlarla, Yunanistan'daki Türklerin mübadele edilmesi ilke olarak Lozan'da kabul edilmişti. Fakat Yunanistan İstanbul'da mümkün olduğunca fazla Rum nüfus bırakmak için değişik yorumlar getirmeye çabalıyordu. Sonunda yıllar süren görüşme, konferanslardan sonra Türkiye ve Yunanistan 10 Haziran 1930'da Ankara Anlaşmasını imzalayabildiler. Bu anlaşmayı bir dizi ek anlaşma izleyecek ve Türk-Yunan ilişkileri çok olumlu bir boyut kazanacaktır. Aslında bu her iki devlet açısından da kaçınılmaz bir gelişme idi. Zira her iki devlet de ortak bir düşmanın tehdidi altında idiler: İtalya.

Balkan devletleri Bulgaristan hariç olmak üzere statükodan memnun, yani "anti-revizyonist" idiler ve İtalya'nın 1. Dünya Savaşı sonrası haritalarını "revize etmek" isteyen "Revizyonist" politikasından tedirginlik duymaktaydılar. Bunun için Balkan devletleri 1930'dan başlayan bir dizi konferans ile bir birlik ya da anlaşma zemini aramaya başlamışlardı. Fakat Bulgaristan'ın sürekli baltalama çabaları üzerine, Bulgaristan dışarda tutulmak üzere 9 Şubat 1934'de Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya dışişleri bakanları Atina'da Balkan Antantı'nı imzaladılar. Buna göre devletler karşılıklı olarak Balkan hudutlarını "tekeffül" ediyorlardı.

Balkan Antantı daha kurulduğu gün, sakat kurulmuş bir birlikti. Bulgaristan'ın katılmamış olması bir yana, kimi devletler açısından hedef Bulgaristan idi. Türkiye ise doğrudan doğruya anti-revizyonist bir blok oluşturulmasına çabalıyor ve uluslararası alanda destek arıyordu. Gerçekten bir sonraki yazımızda genişliğine üzerinde duracağımız gibi, Türkiye özellikle Boğazların statüsünü yeniden görüşme masasına getirdiğinde Balkan Antantı'nın tam bir desteğini sağlamayı başaracaktır. ●

PAKİSTAN'DA "DEMOKRASİ'YE GEÇİŞ"

Başkan Ziya ül-Hak önce yetkisiz ve üyelerini kendisinin seçtiği Federal Danışma Meclisi'ni kurdu. Amacını belirlemişti: Ülkede askeri rejimden "demokrasiye geçilecek"ti. Batılı gazetecilerin, parlamentonun oluşmasından önceki durumu "sessiz bir filmden sahneler" diye niteledikleri Pakistan'da rejime karşı çıkanların ağızları kapatılırken, Ziya ül-Hak "Allaha şükür, başlıca güçlüklerimizi hallediyoruz" diyordu. Sonra 25 Şubat'ta partilerin katılamadıkları, yalnız adayların yarıştığı sözde serbest seçimlerde oluşan Ulusal Meclisin milletvekilleri, askerlerin umduklarının aksine "sessizliği" bozdular. Ziya ül-Hak'ın atadığı başbakan Muhammed K. Junejo bile, ülkede sıkıyönetimin kaldırılmasından, yasaklanmış partilerin yasallaştırılmasından ve muhalefet liderlerinin serbest bırakılmasından söz eder oldu. Parlamento, sözcü olarak Ziya ül-Hak'ın adayını reddetti.

Pakistan'da rejime karşı toplumsal muhalefet giderek büyüyor. Milletvekilleri, sıkıyönetimin kaldırılması ve demokratik özgürlüklerin verilmesi için bir kampanya yürütüyorlar. Hoşnutsuzluk, parlamentoda temsil edilen sağ kanat politikacıları arasında artıyor. Buna karşılık askerler ülkenin üstünden ellerini çekmek niyetinde değiller. Ziya ül-Hak parlamento "çok ileri giderse", onu dağıtma yetkisini elinde tutuyor ve kendisini rahatsız eden bu durum sürerse sıkıyönetimin kalkmasının zamansız olacağını açıklıyor. Böylece gerek parlamento dışından gerekse içinden "bozguncular"ın sesleri arttığı için, Başkan, dış modellerden de yararlanarak oluşturmak istediği "sessiz demokrasi" ye bir türlü geçemiyor.

LENİN BARIŞ ÖDÜLÜ İNDRA GANDİ'YE VERİLDİ

Uluslararası Lenin Ödülleri Komitesi, 1983-84 yılları ödüllerini çeşitli ülkelerin önde gelen devlet ve toplum adamlarına verdi. İki yılda bir verilen Lenin Barış Ödülü de, bir suikastte geçen yıl öldürülen Hindistan'ın eski başbakanı İndira Gandi'ye verildi.

Lenin Barış Ödülü 1949'da, barış uğruna mücadeleden yana bir onursal ödül olarak konuldu. Uluslararası Ödül Komitesi'nin şimdiye dek ödül verdiklerinden bazıları şunlar: Ünlü Fransız bilim adamı ve barışçı Frederic Joliot-Curie, Amerikalı ünlü halk şarkıcısı Paul Robson, ünlü İngiliz bilim adamı John Bernal, Nobel edebiyat ödülü sahibi Şilili büyük ozan Pablo Neruda, İrlanda eski dışişleri bakanlarından ve 1974 Nobel Barış Ödülünü de alan Sean Mc Bride, Kolombiyalı ozan Luis Vidales ve daha birçok uluslararası saygınlık kazanmış isim.

İndira Gandi'ye ödül, barışın ve uluslararası güvenliğin gelişmesine, nükleer silahsızlanmadan yana yürüttüğü mücadeleye katkılarından ve bir askeri pakta bağlı olmayan 80 dolayında ülkenin içinde bulunduğu bağlantısızlar hareketinde dönem başkanlığı yaptığı sırada bu doğrultudaki uğraşından ötürü verildi. İndira Gandi, Sovyetler Birliği ile yakın dostluk ve karşılıklı yarara dayalı iyi ilişkiler sürdüren bir önder olarak tanınmıştı.

İlginç olan, yalan'ın haber olarak kurumlaştığı basınımızda, İndira Gandi gibi uluslararası saygınlığı olan bir öndere verilen barış ödülünün haber değeri verilmeyerek geçiştirilmesiydi.

"ASRIN DAVASI" MI?

Neşe MERTÖZ

Mayıs ayının son haftalarından beri gazeteleri, dergileri işgal eden bir konu var: İkinci Ağca davası. Davaya Sovyetler Birliği'nden ABD'ye kadar dünya basını geniş yer verdi. Ağca ile birlikte Avrupa Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu Başkanı Musa Serdar Çelebi, İsviçre'nin Olten kenti Ülkü Ocakları İkinci Başkanı Ömer Bağcı ve Bulgar Havayolları, Roma temsilcisi Sergei İvanov Antonov da yargılanıyorlar. Bu sanıklar Ağca'ya yardım etmekle suçlanıyorlar. Arkasından istihbarat örgütlerinin, mason localarının kaçakçılık şebekelerinin ve ülkücü çetelerin bulunduğu olayın kısa dökümü şöyle:

1981 Mart'ında İtalya'da "P-2 Mason Locası skandalı" olarak anılan olay yaşandı. Araştırma sonucu bu locaya İtalyan İstihbarat Örgütü SİSMİ'nin asker yöneticilerinin üye olduğu anlaşıldı. Aynı mason locasının bazı mafya liderleri ve kaçakçılık şebekeleri ile ilişkisi vardı. Bu loca İtalya'da faşist bir rejimin iktidara gelmesi için çalışıyordu. P-2 Mason Locasından başlayan çorap söküğü İtalya'nın en büyük bankacısı Calvi'ye oradan Vatikan Bankası İor'a ulaştı. Bu bankanın başındaki Amerikalı Kardinal Mercinkus'un banker Calvi ile çeşitli ortaklıkları vardı. Banker Calvi Polonya Bağımsız Dayanışma Sendikasına milyonlarca dolar para yardımı ulaştırıyor ve silah ticareti yapıyordu.

Vatikan'ın banker Calvi ile karanlık işleri ortaya çıkınca Papa I. Paul, Kardinal Mercinkus'u görevinden almaya karar verdi ve aynı gün Papa I. Paul odasında ölü bulundu. Ardından Polonyalı Papa II. John Paul seçildi, o da öldürülmek istendi. Banker Calvi ile ilgili soruşturmayı yürüten yargıç öldürüldü. P-2 Mason Locası ile ilgili belgeleri yayınlayacağını açıklayan gazeteci de öldürüldü. Bu olaylar pek de rastlantıya benzemiyor. Suikastten bir ay önce İtalyan Maliye Bakanı, Papa II. Paul'den banker Calvi ile ilişkilerin kesilmesini istemişti.

Ağca 13 Mayıs 1981'de Papa'ya iki el ateş ettikten hemen sonra yakalandı. İlk sorgusunda "Tek başıma davrandım. Amerikan ve Sovyet emperyalizmini protesto etmek için Papa'ya ateş ettim" dedi. Türkiye'de İpekçi cinayetiyle yargılanan, cezaevinden kaçmış, Interpol aracılığı ile tüm dünyada aranan Ağca'nın bu ifadesi veri kabul edilmiş ve 2 aylık bir soruşturma ile yargılanmış, cezaevine kapatılmıştı.

Ama sonra birdenbire Ağca "itiraflara" başladı. Kendisine yardım edenleri "açıklamaya" girişti.

Ağca'nın Papa'ya ateş ettiği silah Belçika'da üretilmiş. Dolaşıp sonunda Zürih'te Avusturyalı Nazi ve silah kaçakçısı Horst Grillmayer tarafından satın alınmış. Ortağı Otto Tinter seri numarası birbirini izleyen 4 silahı Viyana'da Oral Çelik ve Ağca'ya satmış (Oral Çelik de bu davanın sanıklarından, henüz nerede olduğu bilinmiyor) 4 silahtan birini Ağca kullandı. Diğer üçünün Oral Çelik, Ramazan Şengün ve Olten Ülkü Ocağı Başkanı Eyüp Erdem'de olduğu sanılıyor. Ama dava sürerken 14 Mayıs'da Almanya-Hollanda sınırında yakalanan Samet Aslan'ın üzerinden çıkan tabanca da Ağca'nın silahının seri numarasını izliyor. Samet Aslan'ın üzerinden birçok da belge çıktı.

Ağca'nın ifadelerinde adı geçen ülkücüler, içlerinde Ülkücü Gençlik Derneği İkinci Başkanı Abdullah Çatlı da olmak üzere Avrupa'nın çeşitli kentlerinde uyuşturucu madde kaçakçılığı yapmaktan yargılanıyorlar ya da aranıyorlar. Bu arada tutuklu bulunan İtalyan mafyası yöneticilerinden biri cezaevinde Ağca'nın hücresine yakın bir hücrede kaldığını anlattı. İlerde işlerine yarayabileceğini düşünerek, Ağca ile ilgilendiklerini açıkladı. Hücresini döşettiklerini, para yardımı yaptıklarını anlattı. Ayrıca SİSMİ yöneticilerinin istekleri üzerine, eğer Bulgarları olaya karıştıracak biçimde itiraflarda bulunursa affedileceğini Ağca'ya anlatmış. Bundan sonra 2 SİSMİ görevlisi gelerek Ağca ile hücresinde görüşmüşler. Bütün bu karmakarışık ve açıklanamaz gibi görünen olaylar, ilişkiler bir şeyi çok net göstermektedir; emperyalizmin gericiliğini, komploculuğunu, karanlık işlerini, çürümekte olduğunu.

Ağca, önce suikast önerisinin Bekir Çelenk'ten geldiğini bu iş için 3 milyon mark alacağını söyledi. Direktifleri Serdar Çelebi'den aldığını anlattı. Daha sonra duruşma sırasında Sofya'da suikastin Sovyet Büyükelçiliğinde görevli kişilerce planlandığını, Antonov, Ayvazov ve Vassilev adlı üç Bulgarın İtalya'da kendisine yardım ettiğini, suikastten sonra da kaçmasına yardım edeceklerini "açıkladı." Kullanılan silahı Ömer Bağcı İsviçre'den getirip Milano'da Ağca'ya teslim etmiş. Suikast sırasında Ağca önce kendisiyle birlikte Ayvazov'un da Papa'ya ateş ettiğini iddia etti, hatta fotoğraflardan teşhis etti. Sonra Ayvazov'un fotoğrafları basında yer alınca ifade değiştirdi, ikinci kişinin Oral Çelik olduğunu söyledi. Şimdi de bir üçüncü kişiden söz ediyor. Serdar Çelebi, Ağca ile Milano ve Zürih'te buluştuğunu doğruladı ve para verdiğini de kabul etti. Bunlar bir yana SİSMİ ve İtalyan mafyası davada tartışma konusu oldu, çünkü Ağca Francesco Pozienza ile cezaevinde görüştüğünü açıkladı. Pozienza hem mafya lideri Carboni'nin hem de SİSMİ eski başkan yardımcısı general Musumici'nin yakın dostu. Banker Calvi'nin de danışmanı. Pozienza şu anda Amerika'da tutuklu. Ağca Pozienza'nın kendisine "Bulgarlarla ilgili açıklama yaparsan, sana Fransız pasaportu verilip salıverileceksin" dediğini iddia ediyor. Hemen ekleyelim Napoli mafyası yöneticilerinden Pandico (şu anda tutuklu) o tarihte general Musumici'nin Ağca'ya öneceden hazırlanmış bir ifadeyi imzalattığını, hatta kendilerinin de Ağca'yı bu doğrultuda ifade vermek üzere ikna ettiklerini, SİSMİ'ye bu konuda yardımcı olduklarını söyledi.

Olayın daha fazla ayrıntısına girmeye gerek yok. Emperyalizm özü gereği komplolara, karanlık işlere girmeye zorunlu. Kendine İsa diyen bir adamın sözlerine göre Sovyetler Birliği ve Bulgaristan suçlanıyor. Ve aynı davada ülkücüler gövde gösterisi yapıyorlar. Emperyalizm dünya kamuoyunu 1933'de Dimitrov'un yargılandığı ünlü Leibzig duruşmasındaki serseri Von Pappen benzeri bir adamın saçmalarıyla meşgul etmektedir. Bulgaristan bu komploya karıştırılmak istenmiştir. Nedeni de suikast olayıyla ilgisi olan bazı ülkücülerin ve mafya liderlerinin Sofya'da buluşmuş olmalarıdır. İkinci Ağca davası sosyalist ülkelere yönelik bir propaganda amacı taşımaktadır. Bu ilk kez yapılmıyor. Aynı "stil" daha önce de yaşandı. Tıbbi açıdan normal olduğu su götürür kişilerin sözleri ile bir bardak suda fırtınalar koparılmaya çalışılıyor. İnsan Leibzig duruşmasını, Rosenberg'ler'i, Sacco ve Vanzetti'yi anmadan edemiyor.